

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту

В.о. завідувача кафедри публічного управління
та державної служби
к.держ.упр., доц. Набока Л.В.

/Підпис/

ЕТИКА ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Виконавець

здобувачка 2 курсу, групи ЗПУА-23

М. В. Батюченко

Науковий керівник

к.держ.упр.

О. М. Олешко

Харків – 2024

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕТИКИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ.....	6
1.1 Сутність поняття етика та його генезис і розвиток	6
1.2 Нормативно-правові основи етики публічних службовців	15
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ОСНОВ	
ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	27
2.1 Етика публічної служби в умовах воєнного стану	27
2.2 Імідж влади та етика публічної служби у добу розвитку інноваційних	
технологій	35
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	
В УКРАЇНІ	46
3.1 Зарубіжний досвід у питаннях етики публічної служби	46
3.2 Шляхи підвищення рівня етичності публічних службовців різних	
рівнів.....	57
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	72

ВСТУП

Етика поведінки публічного службовця – це фундаментальне питання, яке стосується кожного суспільства. Від того, наскільки відповідально і чесно виконують свої обов'язки державні службовці, залежить рівень довіри громадян до влади, ефективність державних інституцій та загальний добробут.

Сучасний світ зіштовхується з низкою викликів, які посилюють актуальність проблеми етики в публічній службі. Корупція, конфлікт інтересів, політичний тиск – це лише деякі з проблем, які підривають довіру громадян до держави. Тому дослідження етичних аспектів поведінки публічних службовців є надзвичайно важливим для розуміння сучасних процесів у суспільстві та розробки ефективних механізмів боротьби з негативними явищами.

Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення рівня довіри громадян до державних інституцій, забезпечення ефективного управління державними ресурсами та створення умов для сталого розвитку країни.

Етика поведінки публічних службовців є надзвичайно важливою в умовах сучасного розвитку демократичних суспільств. Публічні службовці виконують функції, що безпосередньо впливають на життя громадян і на функціонування державних інститутів. Їхня діяльність має бути спрямована на забезпечення інтересів суспільства, забезпечення законності та справедливості, тому етичні стандарти відіграють важливу роль у формуванні довіри громадян до державних установ.

Перша важлива причина актуальності етики публічних службовців полягає в тому, що вони повинні бути прикладом доброчесності, неупередженості та відповідальності. Вони мають діяти на основі високих моральних принципів, оскільки будь-яке порушення етичних норм може призвести до зловживання владою, корупції, або дискредитації інституту публічної служби.

Друга причина актуальності полягає у необхідності створення

ефективної системи контролю за діяльністю публічних службовців. Етичні кодекси і стандарти допомагають не лише визначити межі прийнятної поведінки, а й сприяють формуванню системи зворотного зв'язку від громадськості, що є важливим аспектом для підвищення прозорості діяльності публічних органів. Крім того, в умовах глобалізації та інтернаціоналізації, публічні службовці повинні враховувати різноманіття культурних і суспільних норм. Тому етичні норми повинні бути адаптовані до нових реалій та викликів, які виникають у міжнародному контексті.

Морально-етична проблематика довгий час є об'єктом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Моя робота ґрунтується на працях сучасних українських учених у галузі державного управління та місцевого самоврядування. Зокрема, вагомий внесок у дослідження публічного управління, публічної служби, її модернізації зробили українські вчені: В. Бакуменко [5; 6], В. Баштанник [7; 8], М. Білинська [9; 10], Є. Бородін, К. Ващенко, Р. Войтович, С. Газарян [15,16] та інші.

Проте, тема етики публічної служби має ще багато «білих плям» і потребує подальшого вивчення

Метою дипломної роботи є комплексне дослідження етичних засад поведінки публічного службовця, аналіз сучасних проблем у цій сфері та розробка пропозицій щодо їх вирішення.

Завдання дослідження:

- проаналізувати сутність поняття етика публічної служби та його генезис і розвиток;
- вивчити нормативно-правові основи етики поведінки публічних службовців;
- дослідити етичні питання публічної служби під час воєнного стану;
- охарактеризувати імідж влади та етику публічної служби у добу розвитку інноваційних технологій;
- розглянути зарубіжний досвід у питаннях етики публічної служби;
- запропонувати шляхи підвищення рівня етичності публічних

службовців різних рівнів.

Об'єктом дослідження суспільні відносини, пов'язані з питаннями публічної служби.

Предметом дослідження етичні питання професійної діяльності публічних службовців.

Методи дослідження:

Спостереження – дозволяє дослідити поведінку державних службовців у реальних ситуаціях, аналіз документів – виявити офіційні норми та правила, які регулюють етичну поведінку, історичний аналіз – дозволяє простежити еволюцію етичних норм у державній службі, аналіз статистичних даних – дозволяє виявити кореляції між різними змінними, наприклад, рівнем корупції та рівнем довіри до державних органів.

Гіпотеза дослідження. Припускається, що підвищення рівня етики в публічній службі сприятиме зміцненню довіри громадян до держави, підвищенню ефективності державного управління та загальному добробуту суспільства.

Наукова новизна дипломного дослідження полягає у комплексному аналізі сучасних проблем етики в публічній службі та розробці практичних рекомендацій щодо їх вирішення.

Практична значимість роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані для розробки ефективних політик у сфері державного управління, а також для підвищення рівня етичної свідомості державних службовців. У подальших розділах роботи будуть детально розглянуті теоретичні засади етики поведінки публічного службовця, фактори, що впливають на етичну поведінку державних службовців, сучасні проблеми етики в публічній службі та шляхи їх вирішення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕТИКИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

1.1 Сутність поняття етика та його генезис і розвиток

Етика поведінки публічного службовця – це сукупність моральних принципів, норм і цінностей, які регулюють поведінку осіб, що займають державні посади. Це своєрідний кодекс честі, який визначає, як державний службовець повинен діяти в різних ситуаціях, щоб служити інтересам держави і суспільства.

Існуюча сьогодні ситуація ставить публічну службу України перед необхідністю розширити поняття професіоналізму на публічній службі, обов'язково включити до цього морально-етичні характеристики особи. Професіонал визначатиметься, за такого підходу, як людина, що не лише знає технології управління та вміє їх застосовувати, але й наповнює свою працю певним моральним змістом. Моральні якості публічного службовця, дотримання ним норм професійної етики, його авторитет, репутація як наслідки професіоналізму та професійної мобільності, поставатимуть провідними складовими його професійної придатності, прийняття та просування по службі, включаючи й розуміння змісту його професійного навчання та самоосвіти [13,с. 117].

Як зазначає, Т. Василевська, не менш серйозною проблемою морально-етичного характеру, що має пряме відношення до політики держави в галузі формування кадрового корпусу публічного управління, є питання про рівень суспільного терпіння, про чинники, що впливають на цей рівень.[11;12].

Основна місія державного службовця – служити інтересам суспільства, забезпечувати добробут громадян та розвиток держави.

Державний службовець:

– повинен бути чесним, справедливим, відповідальним і неупередженим у своїх діях;

- мати високий рівень компетентності, постійне вдосконалення своїх знань і навичок;
- підтверджувати відсутність особистої зацікавленості в прийнятті рішень, які можуть вплинути на інтереси держави або суспільства;
- мати відкритість для громадськості, готовність надавати інформацію про свою діяльність;
- показувати відданість державі, її законам і конституції;
- демонструвати незалежність від політичних партій та інтересів.

Регулювання морально-етичної поведінки публічних службовців та контроль за дотриманням ними високих етичних стандартів є необхідними умовами підвищення якості їх роботи та ефективності публічної служби в цілому. Від моральних якостей публічних службовців, їх самовідданості в служінні суспільному благу безпосередньо залежить ставлення громадян до органів влади. У зв'язку з цим громадськість хоче бачити публічних службовців бездоганно чесними, неупередженими і високопрофесійними [23;33].

Будь-які вади, недоліки, помилки, проблеми у вирішенні справ, приниження гідності людини, аморальні проступки є найсильнішими чинниками дестабілізації суспільства, які формують негативну репутацію як конкретному публічному службовцеві, так і публічній службі в цілому [32].

Першим комплексним дослідженням публічної служби в Україні стала кандидатська дисертація О. С. Петренко, яка запропонувала власний підхід до її інтерпретації, розглянувши публічну службу «як інтегрований інститут, складовими якого є політична, адміністративна, спеціалізована, громадська служби» [23]. Детально аналізує публічну службу В. Тимків у статті «Понятійні аспекти становлення публічної служби в Україні» [33]. Він визначає публічну службу, як «політичну та професійну діяльність громадян України в органах державної влади, органах місцевого самоврядування і їх апаратах та інших недержавних органах, на які законами покладено виконання публічних функцій держави» [33, с. 73].

Проблема морально-етичних основ публічної служби є однією з найактуальніших у сучасній науці. Публічні службовці, як представники державної влади, втілюють політику держави у взаємодії з суспільством. Їхні дії значною мірою визначають якість життя громадян. Моральність, як сукупність норм і цінностей, що регулюють поведінку людини в суспільстві, є невід'ємною частиною цієї взаємодії. Однак, оскільки розуміння добра і зла є суб'єктивним, виникає необхідність у зовнішньому регулюванні моральної поведінки. Таким чином, моральне регулювання у сучасному суспільстві стає не лише особистою справою кожного, а й важливим завданням держави.

Основні категорії етики поведінки на публічній службі:

- Професійна гідність ;
- Відповідальність ;
- Гуманізм ;
- Репутація ;
- Професіоналізм ;
- Справедливість ;
- Професійна чесність ;

Професійна гідність публічного службовця – це не просто абстрактне поняття, а фундамент, на якому будується довіра громадян до держави. Це сукупність моральних принципів, цінностей і якостей, що характеризують державного службовця як професіонала високого рівня. Це не просто набір правил, а стиль життя державного службовця. Це свідомий вибір на користь служіння суспільству і державі.

Відповідальність на публічній службі – це фундаментальний принцип, який визначає якість державного управління та рівень довіри громадян до влади. Вона означає, що державні службовці зобов'язані нести відповідальність за свої дії та рішення, а також за наслідки цих дій.

Гуманізм на публічній службі – це не просто бажаний атрибут, а необхідна умова для ефективного функціонування держави та забезпечення добробуту громадян. Гуманістичні цінності, такі як співчуття, справедливість,

повага до людини, є основою для побудови демократичного суспільства. Гуманізм ставить людину в центр уваги, а не бюрократичні процедури.

Це означає, що державні службовці повинні завжди пам'ятати про те, що їхні рішення впливають на реальних людей і їхнє життя, а також він передбачає рівне ставлення до всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, віросповідання чи інших характеристик.

Важливо пам'ятати, що здатність співпереживати іншим людям допомагає державним службовцям краще розуміти потреби громадян та приймати більш виважені рішення. Гуманістичний підхід до виконання службових обов'язків підвищує довіру громадян до влади. Розвиваючи гуманістичні цінності, ми робимо крок до створення більш справедливого і гуманного суспільства.

Репутація на публічній службі – це не просто імідж, а важливий інструмент, який сприяє підвищенню довіри громадян до державних органів та їхніх працівників. Коли люди вірять у чесність і професіоналізм чиновників, вони готові співпрацювати з ними і підтримувати державні ініціативи.

Добра репутація приваблює талановитих фахівців на державну службу, створює сприятливий клімат для співпраці між різними органами влади і сприяє швидкому вирішенню проблем. Позитивна репутація органу влади є своєрідною гарантією того, що його працівники дотримуються високих етичних стандартів і не схильні до корупції. Репутація країни як держави з ефективною та прозорою системою управління є важливим фактором для залучення інвестицій і також сприяє розвитку міжнародних відносин і співпраці з іншими країнами.

Чесність та чесність є фундаментальними цінностями, які повинні бути притаманні кожному державному службовцю. Саме вони є запорукою довіри громадян до влади, ефективної роботи державних органів та стабільності в суспільстві. Лідери держави повинні демонструвати високі моральні якості у своїй діяльності, на своєму прикладі.

По-перше, розробка ефективних механізмів боротьби з корупцією та

іншими правопорушеннями. По-друге, залучення громадськості до контролю за діяльністю державних органів.

По-третє, для досягнення максимальної ефективності системи мотивації державних службовців необхідно поєднувати матеріальні та нематеріальні стимули. Хоча матеріальне забезпечення є важливим фактором, що впливає на задоволеність працею, не можна забувати про такі аспекти, як визнання заслуг, можливості для професійного зростання та створення сприятливого робочого середовища. Комплексний підхід дозволяє не лише підвищити продуктивність праці, але й сприяти розвитку творчого потенціалу співробітників.

Як зазначає Н. Ф. Артеменко, система мотивації персоналу у сфері державної служби має бути орієнтованою на розвиток творчого потенціалу й здібностей державних службовців, їх ініціативи, партнерське відношення в колективі, узгодженість інтересів особистих з інтересами організації. Саме мотивація праці покликана сприяти формуванню державного службовця нового типу: ініціативного, заповзятливого, орієнтованого на максимальні досягнення в праці, здатного до творчої інноваційної діяльності, щоб працював з повною самовіддачею й усвідомленою зацікавленістю в досягненні високих кінцевих результатів діяльності. Рівень професіоналізму та міри мотивації – це два основні показники, якими визначається придатність державного службовця до державної служби, оцінюються результати його діяльності та перспективи кар'єрного просування [4, с. 45].

Поняття етики поведінки публічного службовця має давню історію і не має точного моменту виникнення. Хоча термін «публічний службовець» у сучасному розумінні з'явився відносно недавно, принципи етичної поведінки тих, хто займав державні посади, обговорювалися ще в античних філософів.

На думку М. Рудакевич, професійна етика це не просто конкретизація загальноетичних норм у професійній сфері, а своєрідна форма самоорганізації моральної свідомості і відповідної професійної поведінки суб'єкта професійної діяльності. Шляхом теоретичного осмислення індивідуального і суспільного морального досвіду професійна група виробляє професійні

цінності й норми, яких потрібно дотримуватися, встановлюють правила морального оцінювання рішення, дій, а також виховують (стимулюють) у собі риси характеру, необхідні для моральної діяльності [31, с. 70].

Орієнтири в історії:

Античність: Філософи Стародавньої Греції та Риму, такі як Платон, Аристотель, Цицерон, розглядали питання справедливості, чесності та добродітності в управлінні державою. Їхні ідеї про ідеального правителя та добродітну державу лягли в основу багатьох подальших роздумів про етику публічної служби.

Вивчення етики поведінки публічних службовців за часів Київської Русі допомагає нам зрозуміти коріння сучасної української державності та виявити універсальні цінності, які є актуальними для всіх часів і народів. Хоча поняття "публічний службовець" у сучасному розумінні не існувало за часів Київської Русі, принципи етичної поведінки, які були притаманні князям, боярам та іншим представникам влади, мають пряме відношення до сучасної етики державної служби.

Середньовіччя: У Середньовіччі етичні норми для правителів та чиновників визначалися релігійними вченнями, зокрема християнством. Ідеал слуги народу, який повинен діяти в інтересах своїх підданих, був поширений у той час.

Етика публічної служби за часів Гетьманщини була тісно пов'язана з історичними, соціальними та політичними реаліями того часу. Вона формувалася під впливом як загальноєвропейських тенденцій, так і специфічних умов українського козацтва.

Новий час: З розвитком держав і ускладненням державного управління питання етики публічної служби набули особливої актуальності. У цей період з'явилися перші кодекси поведінки для чиновників, які визначали їхні обов'язки та заборони.

XX століття: У XX столітті, особливо після Другої світової війни, питання етики публічної служби стали предметом широкого наукового

дослідження. Були розроблені різноманітні концепції та моделі етичної поведінки державних службовців.

Етика поведінки публічного службовця в Україні – це досить молода галузь досліджень, яка активно розвивається останніми десятиліттями. Історично, етичні норми в державній службі залежали від політичного режиму та суспільних умов.

У часи Київської Русі: Князь розглядався як батько народу, який повинен дбати про добробут своїх підданих, а також правитель мав забезпечувати справедливий розподіл земель, захищати слабких і карати злочинців. Князь мав бути мудрим правителем, здатним приймати зважені рішення. Чесність була однією з найважливіших чеснот правителя.

За часи Гетьманщини: етика козацтва, заснована на принципах вольності, рівності та братства, значною мірою вплинула на формування етичних норм публічної служби. Козаки-старшини, обіймаючи державні посади, мали дотримуватися високих моральних стандартів, бути прикладом для інших. Вплив польської шляхетської етики, з її акцентом на честь, гідність та лицарські чесноти, також відчувався в етичних кодексах української старшини. Незважаючи на специфічні історичні умови, в етиці публічної служби Гетьманщини простежувалися універсальні людські цінності, такі як справедливість, чесність, відповідальність.

Під час радянського періоду етичні норми державного службовця були тісно пов'язані з ідеологією комуністичної партії. Лояльність до партії, беззаперечне виконання наказів та ідеологічна чистота були пріоритетними. Державні службовці не мали значної автономії у прийнятті рішень, що обмежувало прояв особистої ініціативи та відповідальності. Індивідуальні інтереси підпорядковувалися інтересам колективу та держави.

Під час перехідного періоду трапилась криза довіри розпад Радянського Союзу та перехід до ринкової економіки супроводжувалися глибокою кризою довіри до державних органів. Відсутність ефективних механізмів контролю призвела до розквіту корупції. Почалися активні

пошуки нових моделей державного управління та етичних стандартів для державних службовців.

В незалежній Україні були прийняті закони, що регламентують діяльність державних службовців та визначають етичні норми їхньої поведінки. Багато державних органів розробили власні кодекси етики, в яких детально прописані правила поведінки для їхніх працівників. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями в галузі розвитку публічної служби та впровадження європейських стандартів доброчесності. Незважаючи на досягнуті результати, етичні проблеми в державному секторі залишаються актуальними.

Серед основних проблем можна назвати:

багато українців досі не довіряють державним органам ;
 корупція залишається однією з найбільших проблем в Україні ;
 існуючі механізми контролю за дотриманням етичних норм не завжди працюють ефективно.

Неможливо провести всебічне дослідження етики в публічній освіті, оминаючи питання корупції. Цей феномен, який охоплює широкий спектр правопорушень та моральних засуджень, має значний вплив на якість освітнього процесу та його результати.

У наші часи етика поведінки публічного службовця в Україні є предметом постійної уваги як з боку держави, так і з боку громадянського суспільства. Проте, для досягнення значних успіхів у цій галузі необхідні подальші зусилля з:

- посилення відповідальності державних службовців за порушення етичних норм ;
- збільшення прозорості діяльності державних органів ;
- активне залучення громадськості до контролю за діяльністю державних органів ;
- продовження співпраці з міжнародними організаціями для впровадження кращих світових практик.

Історія розвитку етики поведінки публічного службовця в Україні є складною і багатогранною. За роки незалежності було досягнуто значних результатів, але багато роботи ще попереду. Для побудови ефективної та прозорої держави необхідно, щоб етичні принципи стали невід'ємною частиною діяльності кожного державного службовця.

Історичний контекст відіграє визначальну роль у формуванні етичних норм публічної служби. Він як своєрідний фундамент, на якому зводяться уявлення про те, якими мають бути державні службовці, які цінності вони повинні сповідувати та які норми поведінки дотримуватися.

Чому історичний контекст настільки важливий?

Традиції та цінності:

Історичні події формують у суспільстві певні традиції та цінності, які згодом проектується на інститути державної влади. Наприклад, пережиті країною війни можуть сформувати культуру патріотизму та служіння державі, що, у свою чергу, вплине на етичні орієнтири державних службовців.

Політичні системи:

Різні політичні системи (монархії, республіки, тоталітарні режими) висувають різні вимоги до етичної поведінки державних службовців. Наприклад, у демократичних суспільствах наголошується на важливості служіння народу, а в тоталітарних – на лояльності до партії та держави.

Соціальні зміни: Соціальні зміни, такі як індустріалізація, урбанізація, глобалізація, також впливають на етичні норми публічної служби. Наприклад, глобалізація сприяє уніфікації етичних стандартів та висуває нові виклики, пов'язані з міжнародним співробітництвом.

Історична пам'ять: Колективна пам'ять про історичні події формує уявлення про бажане та небажане в поведінці державних службовців. Наприклад, досвід корупції та неефективності влади може сприяти формуванню підвищених вимог до прозорості та чесності.

Приклади впливу історичного контексту *Антична Греція:* Ідеал філософа-правителя, який ставить інтереси держави вище особистих, вплинув

на розуміння ролі державного службовця впродовж багатьох століть.

Середньовіччя: Релігійні цінності, такі як служіння Богу і ближньому, формували етичні норми для правителів і чиновників.

Новий час: Ідея розподілу влад і концепція суспільного договору сприяли формуванню більш сучасних уявлень про роль держави та її службовців.

XX століття: Тоталітарні режими XX століття продемонстрували, до яких жахливих наслідків може призвести відсутність етичних обмежень у діяльності державних органів.

Історичний контекст є важливим фактором, що впливає на формування етичних норм публічної служби. Розуміння цього зв'язку допомагає нам краще зрозуміти сучасні виклики, з якими стикається етика в державному управлінні, і розробляти ефективні стратегії для їх подолання.

Україна пройшла складний шлях становлення як незалежної держави, і питання етики державної служби завжди були актуальними. Для успішної інтеграції в Європейський Союз Україні необхідно відповідати високим європейським стандартам у сфері державної служби, що включає в себе дотримання етичних норм, тому що громадяни України очікують від державних службовців професіоналізму, чесності та відповідальності.

1.2 Нормативно-правові основи етики публічних службовців

Нормативно-правові основи етики публічної служби – це сукупність законів, підзаконних актів, кодексів та інших нормативних документів, які регулюють поведінку державних службовців, встановлюють етичні стандарти та визначають відповідальність за їх порушення. Ці норми є фундаментом, на якому будується довіра громадян до державних інституцій та забезпечується ефективне функціонування держави.

Законодавство забезпечує єдині правила гри для всіх державних службовців, унеможливаючи різні тлумачення етичних норм. Це дозволяє забезпечити рівність і справедливість у відносинах між державними службовцями та громадянами, що сприяє створенню стабільної і прогнозованої державної системи. Публічна доступність нормативних актів сприяє прозорості діяльності державних органів та підвищує довіру громадян до державних інститутів. Коли громадяни мають змогу ознайомитися з правилами та стандартами, що регулюють поведінку державних службовців, це зменшує можливості для зловживань та підвищує відчуття справедливості.

Етичні норми гарантують, що державні службовці будуть діяти в інтересах громадян, а не власних. Це забезпечує захист прав громадян і сприяє формуванню системи, в якій інтереси суспільства є пріоритетними. Крім того, чітко визначені етичні стандарти є потужним інструментом у боротьбі з корупцією. Вони допомагають виявляти і попереджати випадки порушення законодавства та етичних норм, що, у свою чергу, зміцнює моральні та правові засади роботи державних установ.

Дотримання етичних норм також сприяє підвищенню ефективності роботи державних органів. Відповідальність, чесність та професіоналізм є основою для ефективного виконання державних функцій. Основні нормативно-правові акти, що регулюють етику публічної служби, встановлюють чіткі вимоги та орієнтири, що дозволяє кожному державному службовцю діяти відповідно до високих стандартів, забезпечуючи таким чином стабільність та якість державного управління.

Конституція: Загальні засади етичної поведінки державних службовців зазвичай закріплені у Конституції.

- *Наказ “Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування”* Ці загальні правила є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог щодо правил поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, діяльність яких спрямована на служіння народу України і

територіальній громаді шляхом забезпечення охорони та сприяння у реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина [26].

Закони про державну службу: Ці закони детально регламентують права та обов'язки державних службовців, встановлюють вимоги до їхньої поведінки.

- *Закон України “Про державну службу”* цей закон визначає принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях [24].

Закон України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації”

- Цей Закон відповідно до Конституції України визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію [29].

Постанова “Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців”

- Цей Порядок визначає процедуру проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців (далі - оцінювання). Дія цього Порядку поширюється на державних службовців, які займають посади державної служби категорій “А”, “Б” і “В” [28].

Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування”

- Цей Закон регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого

самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування [30].

Кодекси етики: Багато державних органів розробляють власні кодекси етики, в яких деталізуються етичні норми для їхніх працівників.

- *Етичний кодекс державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування* ці загальні правила ґрунтуються на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу, службу в органах місцевого самоврядування, у сфері запобігання корупції, запобігання та протидії дискримінації, з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Закони про запобігання корупції: Ці закони встановлюють спеціальні правила для запобігання конфлікту інтересів, хабарництву та іншим проявам корупції.

- *Закон України “Про запобігання корупції”* цей закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень, тощо [25];

Наказ “ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо визначення завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади державної служби категорії "А" ”

- Методичні рекомендації розроблено з метою надання допомоги державним службовцям, які займають посади державної служби категорії "А" (далі - державні службовці), особам, які визначають їм ключові показники та службам управління персоналом, у плануванні й організації процесу визначення завдань і ключових показників [27].

На прикладі Етичного кодексу, я сформувала більш точний аналіз, якими мають бути нормативно-правові документи. Так, як кодекси етики є важливим і невід’ємним інструментом для формування та підтримки етичної

поведінки державних службовців. Вони виконують такі функції:

Кодекси етичних стандартів чітко формулюють очікування щодо поведінки державних службовців у різних ситуаціях, забезпечуючи таким чином ясність і конкретність у визначенні правил і норм, яких повинні дотримуватись працівники державних органів. Це дозволяє уникати неоднозначних трактувань та сприяє формуванню високих стандартів етичної поведінки в публічній службі. Створення єдиних правил забезпечує єдиний підхід до розуміння етичних норм в організації, що є важливим для підтримання стабільності та узгодженості в роботі державних установ.

Крім того, ці кодекси сприяють правильному прийняттю рішень державними службовцями, допомагаючи їм враховувати етичні наслідки своїх дій. Це означає, що кожне рішення, яке приймається на державній службі, повинно базуватися не лише на законі, але й на етичних принципах, які гарантують інтереси громадян та забезпечують довіру до публічної служби. Кодекси етичних стандартів також створюють основу для забезпечення підзвітності державних службовців. Завдяки чітким вимогам до поведінки та процедурам, передбаченим кодексом, можна оцінювати дії працівників державних органів і застосовувати санкції за порушення етичних норм, що сприяє підтриманню порядку та дисципліни в організаціях.

Проте, ефективність кодексів етики залежить від кількох факторів. Державні службовці повинні діяти в інтересах суспільства, забезпечуючи найкраще виконання своїх обов'язків на користь громадян. Їхня діяльність не повинна бути спрямована на задоволення особистих інтересів, а має служити загальному благу. Важливою рисою є безкорисливість, адже державні службовці не повинні використовувати своє службове становище для особистої вигоди, чи то матеріальної, чи політичної. Вони мають працювати чесно та прозоро, зважаючи на етичні норми та закон.

Професіоналізм є ще одним важливим аспектом діяльності державних службовців. Вони повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію та працювати ефективно, щоб забезпечити якісне виконання своїх обов'язків. Для

цього необхідно систематично вдосконалювати свої знання та навички, реагуючи на зміни в суспільстві та законодавстві. Крім того, прийняття рішень повинно бути об'єктивним і ґрунтуватися на фактах, а не на особистих симпатіях чи антипатіях. Це гарантує справедливість і рівність у відносинах між громадянами та державою.

Державні службовці також несуть відповідальність за свої дії. Вони повинні розуміти, що їхні рішення впливають на суспільство, тому кожен їхній крок має бути виваженим і обґрунтованим. Важливою складовою є конфіденційність, адже службовці зобов'язані зберігати в таємниці конфіденційну інформацію, яка стала їм відома під час виконання службових обов'язків. Це забезпечує захист особистих даних громадян і зберігає довіру до інститутів державної влади.

Не менш важливим є дотримання політичної нейтральності. Державні службовці не повинні брати участь у політичній діяльності, щоб не створювати конфлікти інтересів і не порушувати принципи об'єктивності та неупередженості у своїй роботі. Вони мають діяти в межах своїх повноважень, керуючись законами та етичними нормами, а не власними політичними уподобаннями.

Україна, як учасник міжнародних договорів, зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів в галузі етики публічної служби. Служіння народу є основним принципом етики публічної служби, адже державні службовці повинні діяти в інтересах суспільства, забезпечуючи добробут громадян та розвиток держави. Безкорисливість також є важливою складовою етичної поведінки, оскільки державні службовці не повинні використовувати своє службове становище для особистої вигоди. Це забезпечує справедливість і рівність у прийнятті рішень. Професіоналізм є ключовим фактором, оскільки державні службовці повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію та ефективно виконувати свої обов'язки, щоб відповідати вимогам часу та потребам громадян.

Важливою складовою етики є об'єктивність, адже прийняття рішень має

бути обґрунтованим і незалежним від особистих симпатій чи антипатій. Відповідальність за свої дії також є необхідною умовою роботи державних службовців, оскільки вони несуть відповідальність не тільки перед керівництвом, але й перед суспільством за результати своєї роботи. Конфіденційність є ще одним важливим аспектом, адже державні службовці зобов'язані зберігати в таємниці конфіденційну інформацію, що забезпечує довіру до державних органів. Політична нейтральність також має велике значення, оскільки державні службовці не повинні брати участь у політичній діяльності, щоб уникнути впливу політичних інтересів на їх роботу.

У контексті етики публічної служби варто відзначити динамічність законодавства, оскільки нормативно-правова база в цій галузі постійно розвивається та доповнюється, аби відповідати новим викликам і вимогам сучасного світу. Також важливим є те, що Україна активно долучається до міжнародних стандартів етики публічної служби, що сприяє підвищенню рівня прозорості та підзвітності державних органів. Міжнародні стандарти допомагають сформувати більш ефективну та справедливую систему управління, забезпечуючи відповідальність перед громадянами.

Громадськість відіграє важливу роль у контролі за дотриманням етичних норм державними службовцями. Через активну участь громадян у процесах контролю та моніторингу можна підвищити рівень відповідальності публічних службовців і забезпечити їх більшу підзвітність. Таким чином, етика публічної служби є важливою складовою ефективного державного управління, яке має бути орієнтоване на інтереси суспільства, а не на особисті вигоди окремих осіб.

В Україні існує система механізмів, спрямованих на контроль за дотриманням етичних норм державними службовцями. Однак, як і в багатьох інших країнах, ця система постійно вдосконалюється.

Існуючі механізми контролю :

Саморегуляція: Державні службовці повинні керуватися кодексами етики, які встановлюють конкретні правила поведінки.

Внутрішній контроль: Державні органи мають власні структури для моніторингу дотримання етичних норм серед своїх працівників.

Зовнішній контроль: Антикорупційні органи – НАЗК, САП та інші органи здійснюють контроль за декларуванням доходів, виявленням конфлікту інтересів та іншими проявами корупції. Багато громадських організацій займаються моніторингом діяльності державних органів та проводять розслідування випадків порушення етичних норм. ЗМІ відіграють важливу роль у висвітленні випадків корупції та порушень етичних норм, що привертає увагу суспільства та сприяє розслідуванню таких випадків.

Судова система: Суди розглядають справи про порушення етичних норм державними службовцями та застосовують відповідні санкції.

Незважаючи на наявність механізмів контролю, в Україні все ще існують проблеми з дотриманням етичних норм у державній службі. Серед основних проблем можна назвати низький рівень довіри до державних органів, що ускладнює боротьбу з корупцією та сприяє ігноруванню етичних норм. Недостатня ефективність роботи антикорупційних органів, саме ці органи часто стикаються з перешкодами у своїй діяльності, а також слабка відповідальність за порушення етичних норм, санкції за порушення етичних норм часто бувають недостатніми.

Для підвищення рівня етики в державній службі необхідно:

Посилити відповідальність державних службовців за порушення етичних норм, а також збільшити прозорість діяльності державних органів, тим самим активніше залучати громадськість до контролю за діяльністю державних органів та продовжувати співпрацю з міжнародними організаціями для впровадження кращих світових практик, впроваджувати системні заходи для зміни культури державної служби та формування нової генерації державних службовців, які будуть дотримуватися високих етичних стандартів.

Також, необхідно створювати етичні інститути, які будуть керувати діяльністю, навчати публічних службовців та удосконалювати теорію на практиці. Адже, *етичні інститути* – це спеціалізовані органи, створені для

забезпечення дотримання етичних норм у державній службі. Вони можуть мати різні форми:

Комітети з етики відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання етичних норм у державних організаціях. Вони займаються розглядом звернень щодо порушення етичних стандартів, проводять розслідування випадків порушень і застосовують санкції до тих, хто порушує встановлені норми. Ці органи мають важливу функцію забезпечення справедливості та підтримки етичних стандартів у публічній службі.

Інспектори з етики є державними службовцями, відповідальними за моніторинг дотримання етичних стандартів в організаціях, де вони працюють. Вони стежать за тим, щоб усі працівники державних органів дотримувались встановлених норм і стандартів етики. Інспектори з етики допомагають підтримувати високий рівень професіоналізму та безкорисливості серед державних службовців, сприяючи ефективності та прозорості їх роботи.

Омбудсмени, як незалежні посадові особи, здійснюють важливу функцію захисту прав громадян і контролюють діяльність державних органів. Вони виступають на захист інтересів громадян, розглядають їх скарги на дії державних органів і можуть порушувати питання щодо порушень етичних норм та прав людини. Омбудсмени сприяють забезпеченню балансу між діяльністю держави та правами громадян.

Основними функціями етичних інститутів є розробка та впровадження кодексів етики, які формулюють чіткі етичні стандарти для державних службовців. Це дозволяє встановити загальні правила поведінки, яких повинні дотримуватись всі працівники державних органів. Крім того, ці інститути займаються навчанням і підвищенням кваліфікації державних службовців, проводячи тренінги та семінари з етики, щоб допомогти їм краще зрозуміти важливість етичних норм і застосовувати їх на практиці. Етичні інститути також займаються розслідуванням порушень, розглядом скарг на порушення етичних норм і проведенням відповідних розслідувань. Вони приймають рішення про застосування санкцій до порушників і визначають покарання за

порушення етичних стандартів. Важливою частиною їхньої роботи є надання консультацій державним службовцям з етичних питань, що допомагає їм ухвалювати рішення, враховуючи етичні вимоги та норми.

Етичні інститути необхідні та важливі, тому що, вони можуть забезпечити більш об'єктивну оцінку етичної поведінки державних службовців, ніж безпосередні керівники, а також створення етичних інститутів свідчить про серйозний підхід держави до забезпечення етики в державній службі і підвищує довіру громадян до державних органів. Завдяки просвітницькій діяльності та консультаціям етичні інститути можуть сприяти запобіганню порушень етичних норм.

Підвищення рівня етики в державній службі – це складний і тривалий процес, який вимагає спільних зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Кожен громадянин може внести свій вклад у цей процес, беручи активну участь у громадському житті та контролюючи діяльність державних органів.

Тема етики поведінки публічного службовця є надзвичайно актуальною та активно досліджується науковцями в різних країнах світу, в тому числі і в Україні. Для поглиблення знань у цій галузі можна звернутися до широкого спектру наукової літератури.

Значний науковий доробок у дослідженні різних аспектів морально-етичної проблематики публічної служби зробили вітчизняні вчені: О. Антонова [2; 3; 19], Т. Василевська [11;12;13], Л. Воронько [14], Б. Гаєвський, М. Головатий, В. Дрешпак, В. Князєв, В. Козловський [18], В. Колтун, Г. Коваль [17], Н. Липовська, М. Логунова, І. Надольний, Н. Нижник, М. Нинюк [20], О. Оболенський, О. Олешко [22], та ін..

Наприклад, М. І. Рудакевич акцентує увагу, що інститут етики державних службовців у країнах розвиненої демократії є особливим елементом системи державного управління, який являє собою своєрідну інфраструктуру, що поєднує різні способи регулювання поведінки державних службовців – політичне, правове, адміністративне, економічне, власне

етичне [31, с. 177; 272].

Є підстави погодитись з думкою автора, що питання політичної волі вищого керівництва є визначальним при будь-якій реформі у системі професійної етики, адже від них залежить прийняття конкретних рішень, спрямованих на довготривалі результати.

Багато авторів дослідження стверджують, що формування етичної поведінки державних службовців є складним процесом, який вимагає системного підходу. Цей підхід передбачає створення комплексної системи, яку автори називають "етичною інфраструктурою". Найголовніше полягає в тому, що лише за умови створення такої комплексної системи можна досягти значних результатів у формуванні етичної поведінки державних службовців.

Адже, *етична інфраструктура* – це сукупність взаємопов'язаних елементів, які разом сприяють формуванню та підтримці високих етичних стандартів у державній службі. До таких елементів належать:

Політична воля, згода вищого керівництва надати етиці пріоритетне значення в державній політиці. *Присяга державного службовця*, публічне зобов'язання дотримуватися етичних норм. *Законодавство*, юридичне закріплення основних етичних принципів та відповідальності за їх порушення.

Кодекси етики - документи, що деталізують етичні норми для різних категорій державних службовців;

Професійна соціалізація - процес навчання та виховання майбутніх і діючих державних службовців у дусі етичних принципів;

Соціальний захист - створення сприятливих умов праці для державних службовців;

Етичні інститути, спеціалізовані органи, що займаються питаннями етики в державній службі;

Громадянське суспільство та ЗМІ - активна участь громадськості у контролі за діяльністю державних органів.

Автори робіт підкреслюють, що цей підхід надає процесу формування етики керованого характеру, тобто робить його більш ефективним і

передбачуваним. Оригінальним внеском науковців є розроблення концепції етичної інфраструктури державної служби. Ця концепція дозволяє системно підходити до вирішення проблеми етики в державному управлінні і може бути використана як теоретична основа для розробки практичних рекомендацій.

Отже, етика публічної служби – це багатогранне поняття, яке охоплює широкий спектр аспектів професійної діяльності державних службовців, культурних цінностей та історичний вплив. Глибоке розуміння теоретичних засад етики необхідно для розробки ефективних механізмів забезпечення етичної поведінки. Незважаючи на значну кількість досліджень в цій галузі, залишається багато невирішених питань, що потребують подальшого вивчення.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ОСНОВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

2.1 Етика публічної служби в умовах воєнного стану

Етика публічної служби завжди була важливою складовою ефективного функціонування держави. Однак, в умовах воєнного стану, коли суспільство зазнає значних потрясінь, вимоги до етичної поведінки державних службовців зростають в рази.

Етика поведінки публічних службовців залишається відкритим питанням, особливо під час воєнного стану, адже виникають різні проблеми та конфлікти між владою та суспільством, які мають бути вирішені швидко, ефективно та на користь громадян та держави. Тому, етика поведінки публічних службовців є невід'ємною складовою в управлінні державою, особливо під час воєнного стану в Україні.

По-перше, у період кризи довіри до державних інституцій є надзвичайно важливою. Етична поведінка державних службовців зміцнює цю довіру та сприяє консолідації суспільства. А також, етичні принципи допомагають уникнути корупції, неефективного використання ресурсів та інших негативних явищ, які можуть заважати ефективній роботі державних органів.

По-друге, у воєнний час кожен державний службовець має усвідомлювати свою відповідальність за захист національних інтересів. Етична поведінка сприяє досягненню цієї мети, тощо.

Воєнний стан створює екстремальні умови, які можуть спокушати державних службовців до порушення етичних норм. Під впливом стресу, необхідності швидкого реагування та обмежених ресурсів, у деяких випадках може виникнути спокуса ухвалювати рішення, які не відповідають етичним вимогам або навіть використовувати службове становище для особистої вигоди. Корупційні ризики значно зростають під час кризових періодів, коли

збільшуються обсяги фінансової та гуманітарної допомоги.

Ці умови можуть створювати можливості для корупційних схем, адже доступ до великих сум грошей і ресурсів відкриває потенціал для зловживань. Крім того, інформаційна війна, що супроводжує конфлікти, може призводити до маніпуляцій інформацією та поширення дезінформації, що підриває довіру до державних органів і ускладнює боротьбу з корупцією. В умовах війни також часто відбувається виснаження ресурсів, як людських, так і матеріальних, що може призводити до прийняття непростих рішень, які суперечать етичним принципам, адже в деяких ситуаціях служба вимагає дій, що балансують на межі етики.

Важливо підтримувати високий рівень відповідальності і підзвітності, щоб мінімізувати ризики корупції та інших порушень етики в цей складний період. Тому, під час воєнного стану необхідно якнайкраще забезпечити етичну поведінку публічних службовців наступними елементами.

Сильна система цінностей необхідна для формування та підтримки, яка буде орієнтована на служіння народу та захист національних інтересів. Прозорість та відкритість, забезпечення максимальної прозорості у роботі державних органів, публікація інформації про використання бюджетних коштів. Ефективні механізми контролю є процесом впровадження ефективних механізмів контролю за діяльністю державних службовців, у тому числі громадського контролю. Посилення відповідальності державних службовців за порушення етичних норм, включаючи дисциплінарні стягнення та кримінальну відповідальність. Навчання та підвищення кваліфікації, регулярне проведення тренінгів та семінарів з етики для державних службовців, а також залучення громадськості до процесу нагляду за діяльністю державних органів.

Важливу роль у формуванні етики поведінки публічних службовців є громадянське суспільство. Саме воно відіграє ключову роль у забезпеченні етичної поведінки державних службовців, особливо в умовах воєнного стану. Воно діє як своєрідний "сторож", контролюючи дії влади та сприяючи

прозорості та підзвітності державних органів.

Основні механізми впливу громадянського суспільства:

Громадський контроль: Громадські організації та активні громадяни відстежують дії державних органів, виявляють порушення законодавства та етичних норм. Проводять незалежні аудити та публікують звіти про результати, привертаючи увагу суспільства до проблем. Ініціюють петиції, звернення до органів влади, висловлюють свою позицію щодо важливих питань;

Інформаційна прозорість: Громадські активісти поширюють інформацію про діяльність державних органів, корупційні схеми, порушення прав людини. Розробляють онлайн-платформи для збору інформації про корупцію та порушення законів;

Залучення до прийняття рішень: Брати участь у громадських слуханнях та обговорення проектів законів та інших нормативно-правових актів. Вимагають від органів влади проведення консультацій з громадськістю перед прийняттям важливих рішень;

Співпраця з правоохоронними органами: Подають заяви про злочини та порушення законів до правоохоронних органів. Надають інформацію та сприяють розслідуванню корупційних справ;

Виховання громадянської свідомості: Проводять освітні кампанії, спрямовані на підвищення рівня правової свідомості громадян. Заохочують громадян брати активну участь у громадському житті.

Важливість громадянського суспільства у воєнний час необхідна та зрозуміла, адже громадянське суспільство допомагає підтримувати моральний дух населення, демонструючи солідарність і активну позицію. Забезпечувати контроль за використанням гуманітарної допомоги та бюджетних коштів, а також сприяти поширенню достовірної інформації та протидіяти поширенню фейків та захищати права людини та забезпечувати дотримання гуманітарного права.

Громадянське суспільство несе вагомий вклад у розвиток етики

поведінки публічних службовців, але стикається з викликами особливо під час воєнного стану.

По-перше, громадські активісти можуть зазнавати тиску з боку влади, переслідувань та обмежень свободи слова.

По-друге, багато громадських організацій стикаються з фінансовими труднощами, що обмежує їхню діяльність.

По-третє, поляризація суспільства може ускладнювати консолідацію зусиль громадянського суспільства.

Другим, не менш важливим аспектом є роль засобів масової інформації у формуванні етичної свідомості суспільства. Засоби масової інформації відіграють визначальну роль у формуванні світогляду суспільства, його цінностей та етичних орієнтирів. Вони є своєрідним дзеркалом, яке відображає реальність, але водночас і формує її, впливаючи на думки та поведінку людей.

Під час воєнного стану засоби масової інформації набувають особливого значення. Вони не лише інформують про події, а й формують громадську думку, впливають на емоції та поведінку людей. У цей складний період ЗМІ відіграють ключову роль у формуванні етичної свідомості суспільства, визначаючи, які цінності є пріоритетними, і які норми поведінки є прийнятними.

ЗМІ є основним джерелом інформації для більшості людей. Вони формують інформаційне поле, визначаючи, які теми є актуальними, а які – ні. Таким чином, ЗМІ можуть як популяризувати етичні цінності, так і сприяти їх розмиванню. ЗМІ впливають на формування громадської думки, створюючи певні стереотипи та упередження. Це може стосуватися як ставлення до окремих людей або груп, так і до загальних моральних принципів. ЗМІ беруть участь у процесі соціалізації особистості, формуючи її цінності, норми поведінки та світогляд.

Особливо сильний вплив ЗМІ мають на молодь. Герої фільмів, телесеріалів, новинних сюжетів стають для людей зразками для наслідування. Їхні вчинки, слова та вчинки формують уявлення про те, що є правильним, а

що – ні.

ЗМІ можуть привертати увагу суспільства до актуальних соціальних проблем, таких як корупція, нерівність, дискримінація. Це сприяє формуванню громадянської позиції та стимулює людей до активних дій.

Нам, як ніколи знайомий стан депресії, повсякденного стресу та апатії, тому що воєнний стан є надзвичайно стресовим досвідом, який може суттєво впливати на психіку людини. Це, в свою чергу, може призводити до зміни етичних орієнтирів та поведінки, як у цивільних осіб, так і у публічних службовців. Розуміння цих психологічних процесів є критично важливим для збереження етичних стандартів під час війни.

Хронічний стрес, викликаний війною, може призводити до виснаження ресурсів організму, що, в свою чергу, знижує здатність до раціонального мислення та прийняття етичних рішень.

Сильні емоції, такі як страх та тривога, можуть спонукати людей до імпульсивних дій, які суперечать їхнім звичайним етичним принципам.

В умовах масових заворушень люди можуть відчувати себе анонімними та менш відповідальними за свої вчинки, що може призводити до зниження етичних стандартів, а також спрощення образу ворога та його дегуманізація можуть знизити емпатію та сприяти насильству.

Тиск з боку групи може спонукати людину діяти всупереч своїм власним переконанням, особливо якщо ця група має високий статус або владу.

Етична поведінка у стресових умовах є складним питанням, яке потребує комплексного підходу. Для збереження етичних стандартів під час війни необхідно створювати належні умови.

Забезпечувати державним службовцям психологічну підтримку, організувати тренінги з управління стресом та етичними проблемами.

Створити та регулярно оновлювати етичні кодекси, які будуть відображати особливості воєнного часу та створити механізми контролю за дотриманням етичних норм та забезпечити прозорість у прийнятті рішень.

Інформувати суспільство про важливість етики та заохочувати громадян

до співпраці з державними органами.

Етика публічної служби у воєнний час набуває особливої актуальності та складності. В умовах війни виникає безліч етичних дилем, які вимагають від державних службовців зважених рішень.

Захист національних інтересів та безпека є одним з найскладніших питань, особливо в умовах воєнного часу. З одного боку, захист країни вимагає певних обмежень свобод, а з іншого – надмірні обмеження можуть підірвати саму суть демократії.

Слід чітко визначити поняття "національна безпека", "демократичні свободи" та "воєнний стан" у законодавстві. Всі обмеження свобод мають бути тимчасовими та пропорційними загрозі. Процедури введення та зняття обмежень мають бути максимально прозорими та підзвітними.

Уряд повинен регулярно звітувати перед парламентом про необхідність та ефективність обмежень. Проведення громадських слухань для обговорення питань, пов'язаних з обмеженням свобод. Суд має відігравати ключову роль у забезпеченні законності та доцільності обмежень. Дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини та гуманітарного права.

Другою не менш важливою проблемою, під час воєнного стану є дезінформація населення. Протидія дезінформації та забезпечення інформаційної безпеки держави є одним з найважливіших завдань у сучасному світі, особливо в умовах гібридної війни.

Впровадження в освітній процес програм, спрямованих на розвиток критичного мислення та вміння розпізнавати фейки, проведення широких інформаційних кампаній з метою підвищення обізнаності населення про методи маніпуляції та дезінформації. Співпраця з медіа для створення якісного та достовірного контенту, а також розробка законодавства, яке сприяє розвитку плюралізму та свободи слова.

Необхідно співпрацювати з технологічними компаніями для розробки інструментів боротьби з дезінформацією. Посилювати кібербезпеку державних органів та критичної інфраструктури.

Запровадження та підтримка етичних стандартів поведінки державних службовців під час воєнного стану є надзвичайно важливим завданням. Оскільки ресурси обмежені, а виклики зростають, саме етична поведінка може стати запорукою ефективного використання коштів та відновлення довіри громадян.

Необхідно вносити зміни до чинного законодавства, щоб чітко визначити відповідальність державних службовців за порушення етичних норм в умовах воєнного стану, а також розробити механізми швидкого звільнення службовців, які систематично порушують етичні норми та впроваджувати ефективний механізм захисту осіб, які повідомляють про корупційні діяння.

Для того, щоб запроваджувати нове, необхідно створювати ефективні механізми контролю, наприклад, посилювати незалежні антикорупційні органи, забезпечуючи їхню незалежність та фінансову самостійність. Другим прикладом контролю над етичною поведінкою є створення платформи для громадського контролю за діяльністю державних органів, такі як, електронні системи декларування доходів, реєстри публічних закупівель.

Також, важливою частиною контролю є аудити та інспекції, які мають проводитися регулярно за діяльністю публічних службовців, особливо під час воєнного стану. Максимально оприлюднювати інформацію про діяльність державних органів, бюджетні витрати, результати тендерів тощо. Розвивати електронні сервіси, які дозволяють громадянам отримувати інформацію та взаємодіяти з державними органами онлайн.

Навіть у найтемніші часи, необхідно пам'ятати про навчання та удосконалення в усіх сферах, особливо етика поведінки публічних службовців, адже на прикладі поведінки формується довіра та відношення громадян до влади. Важливо, проводити регулярні тренінги для державних службовців з питань етики, нетерпимості до корупції та доброчесності, включати питання етики в навчальні програми для майбутніх державних службовців, створити позитивний імідж державного службовця як людини,

яка служить суспільству.

Заохочувати дотримуватися етичних норм можна впровадженням системи преміювання для службовців, які дотримуються етичних норм та відзначати та нагороджувати службовців, які продемонстрували високий рівень професіоналізму та доброчесності. Вивчати досвід інших країн у боротьбі з корупцією та підвищенні рівня етики в державному секторі і запрошувати міжнародних експертів для проведення тренінгів та консультування.

Етика публічних службовців є фундаментом довіри громадян до держави. Після закінчення активної фази воєнного конфлікту, цей фундамент стає ще важливішим, оскільки відновлення потребує не лише фізичних ресурсів, а й відновлення довіри.

Громадяни, які пережили складні часи війни, потребують впевненості в тому, що влада діятиме прозоро, чесно та ефективно. Етична поведінка службовців сприяє відновленню цієї довіри.

Після війни, коли ресурси обмежені, а потреби великі, ризики корупції зростають. Етичні стандарти допомагають запобігти розкраданню коштів, призначених на відновлення.

Відновлення потребує великих інвестицій. Етичні принципи допомагають забезпечити справедливий розподіл ресурсів між різними регіонами та групами населення.

Етична поведінка службовців сприяє зміцненню верховенства права, що є основою для стабільного розвитку країни.

В умовах воєнного стану можуть бути допущені помилки або порушення закону. Етична поведінка службовців передбачає визнання відповідальності за свої дії та готовність до покарання у разі вчинення правопорушень.

Етика публічних службовців після війни – це не просто набір правил, а інструмент для побудови нового, справедливого та прозорого суспільства. Відновлення довіри до держави є одним з ключових факторів успішної відбудови, а етична поведінка службовців – це фундамент цієї довіри.

Важливо розуміти, що запровадження етичних стандартів - це тривалий процес, який вимагає зусиль від усіх учасників: державних службовців, громадськості, міжнародних партнерів. Для того, щоб уникати ситуацій, коли особисті інтереси можуть вплинути на прийняття рішень та захищати права і свободи кожного громадянина, цього можна досягти тільки спільними зусиллями і побудувати чесну та прозору державу.

2.2 Імідж влади та етика публічної служби у добу розвитку інноваційних технологій

Імідж влади – це своєрідний бренд держави та її інституцій. Він формує уявлення суспільства про те, якою є влада, яким є її ставлення до громадян, які цінності вона сповідує та які результати обіцяє. Позитивний імідж є основою для довіри громадян до влади. Коли люди довіряють владі, вони готові підтримувати її політику, брати участь у виборах та дотримуватись законів, а також чим кращий імідж, тим більша легітимність влади. Це означає, що влада сприймається як законна і має право керувати.

Стійкий позитивний імідж сприяє стабільності в суспільстві, оскільки люди відчують впевненість у майбутньому та готові до співпраці з владою. Позитивний імідж мотивує державних службовців до більш ефективної роботи, оскільки вони розуміють, що їхні дії впливають на репутацію всієї влади та для залучення інвестицій важливим є позитивний імідж країни, який свідчить про стабільність, прозорість та надійність інвестиційного клімату, а ще підвищує міжнародний авторитет держави, полегшує співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Для того щоб коректувати та удосконалювати імідж влади, необхідно аналізувати дії, які виконуються для формування.

Дії влади є ключовим фактором, який формує імідж держави. Це як візитна картка, за якою суспільство оцінює ефективність, справедливість та

надійність державних інституцій. Тому, що саме конкретні дії влади, їхня ефективність, прозорість та справедливість мають вирішальне значення. Дії влади мають підтверджувати обіцянки, дані під час виборів або в інших офіційних заявах. Якщо між словами та діями є розбіжності, це підриває довіру громадян і здатність влади захищати громадян та їхнє майно є одним з найважливіших показників її ефективності.

Економічне зростання, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя та реалізація соціальних програм, забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я – важливі аспекти соціальної політики, які впливають на імідж влади.

Комунікація є невід'ємною частиною формування іміджу влади. Вона є мостом між державою та громадянами, дозволяючи їм взаємодіяти, розуміти один одного та будувати довіру. Ефективна комунікація робить владу прозорою. Громадяни мають право знати, як приймаються рішення, як витрачаються кошти і які кроки вживаються для вирішення проблем. Це підвищує довіру і зменшує рівень корупції. Коли влада чітко пояснює свої рішення і плани, громадяни краще розуміють мотиви та цілі державної політики. Це сприяє співпраці між владою та суспільством, а також підвищує легітимність влади. Ефективна комунікація дозволяє управляти очікуваннями громадян. Коли люди розуміють, чого очікувати від влади, вони менш схильні до розчарування і негативних емоцій.

Також, якщо виникає якась кризова ситуація, ефективна комунікація дозволяє швидко донести важливу інформацію до громадян, заспокоїти їх і скоординувати дії. Чітка, послідовна і правдива комунікація сприяє формуванню позитивного іміджу влади. Коли люди бачать, що влада відкрита до діалогу, готова відповідати на питання і враховувати їхню думку, вони схильні довіряти їй більше.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, існує досить низький рівень довіри до влади. Ефективна комунікація може допомогти відновити цю довіру, зробивши владу більш прозорою, підзвітною і доступною для громадян.

Наступним, одним із потужних інструментів для іміджу влади є *медіа*. Вони слугують посередником між владою та суспільством, передаючи інформацію, інтерпретуючи події та формуючи наративи. Більшість людей отримують інформацію про діяльність влади саме з медіа. Тому саме медіа визначають, яку інформацію люди знають, а яку – ні, таким чином медіа не просто передають факти, а й інтерпретують їх, формуючи у людей певні думки та почуття щодо влади. Вони створюють образи політиків, партій та державних інституцій. Ці образи можуть бути як позитивними, так і негативними, і значно впливають на сприйняття влади громадянами.

Часто у медіа використовується прийом, який називається Агенда-сеттинг, процес, під час якого засоби масової інформації визначають, які теми будуть найважливішими для суспільства. Іншими словами, медіа не просто відображають реальність, а й формують її, визначаючи, на що ми звертаємо увагу.

Медіа відіграють ключову роль у формуванні іміджу влади. Тому для влади важливо розуміти, як працюють медіа, і будувати ефективну комунікаційну стратегію. З іншого боку, громадяни повинні бути критичними до інформації, яка надходить з медіа, і розвивати свою медіаграмотність.

Політичні лідери є своєрідним обличчям влади. Їхні дії, заяви, вчинки та особисті якості значною мірою визначають, як суспільство сприймає державу та її інституції. Громадяни часто асоціюють владу з її лідерами. Позитивний образ лідера переноситься на всю політичну систему, і навпаки, а також довіра до влади значною мірою залежить від довіри до її лідера, якщо люди вірять у лідера, вони, як правило, більше довіряють і державним інституціям.

Лідери надають легітимність політичним рішенням. Коли лідер підтримує певну політику, це збільшує шанси на її успішну реалізацію. Вони можуть мотивувати громадян до активної участі в політичному житті, дотримуватися законів та підтримувати державу. Міжнародне сприйняття країни значною мірою залежить від іміджу її лідера. Позитивний образ її його може підвищити міжнародний авторитет держави.

Політичні лідери відіграють ключову роль у формуванні іміджу влади. Їхні дії, слова та вчинки можуть як зміцнити довіру громадян до держави, так і підірвати її. Тому так важливо, щоб на лідерські позиції приходили люди, які мають високі моральні якості, компетентність та бажання служити народу.

Історичний досвід – це життєво важливий компонент, який формує та впливає на імідж влади. Він слугує своєрідним фундаментом, на якому будується сучасне сприйняття держави та її інституцій.

Історичні події формують колективну пам'ять народу. Позитивні досягнення минулого можуть стати джерелом національної гордості та об'єднання, тоді як негативні досвіди можуть накласти відбиток на сучасні уявлення про владу. Історичні традиції надають владі легітимність. Якщо влада може показати свою спадкоємність з успішними історичними періодами, це підвищує її авторитет.

Історія формує національну ідентичність. Посилання на історичні досягнення та героїв допомагає об'єднати націю та зміцнити її самосвідомість, тим самим формуючи систему цінностей, які сповідує суспільство. Ці цінності, в свою чергу, впливають на очікування людей від влади. Історичні події часто використовуються для створення політичних наративів. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними, і значно впливають на сприйняття влади.

Наприклад, США, історія боротьби за незалежність та демократичні цінності є важливою частиною американської національної ідентичності ;

Франція, велика французька революція та Наполеонівські війни продовжують впливати на французьку політику та культуру ;

Україна, історія боротьби за незалежність та Голодомор є важливими аспектами української національної пам'ять ;

Історичний досвід – це потужний інструмент, який може бути використаний для зміцнення або підризу іміджу влади. Важливо критично оцінювати історичні наративи та розуміти, як вони впливають на наше сприйняття сучасності.

Розвиток інноваційних технологій кардинально змінює суспільство, а разом з ним – і вимоги до влади. Імідж держави та її інституцій, який раніше формувався переважно через традиційні канали комунікації, тепер значною мірою залежить від цифрової взаємодії з громадянами.

Цифрові інструменти дозволяють зробити роботу влади більш прозорою. Онлайн-платформи для подання документів, електронне голосування, відкриті дані – все це підвищує довіру громадян та інтернет дозволяє владі оперативно реагувати на запити громадян, вирішувати проблеми та інформувати про свої дії. Соціальні мережі та інші онлайн-платформи створюють нові можливості для діалогу між владою та громадянами. З іншого боку, цифрові технології створюють нові виклики для іміджу влади. Кібератаки, дезінформація, порушення конфіденційності даних – все це може негативно вплинути на довіру громадян.

Етика публічної служби в цифрову епоху набуває особливого значення в умовах швидкої технологічної трансформації. Державні службовці повинні володіти цифровими навичками, щоб ефективно використовувати нові технології, що дозволяють автоматизувати багато процесів і покращити взаємодію з громадянами. Водночас, з розвитком цифрових технологій зростає потреба в захисті персональних даних громадян, які надаються в електронному вигляді. Держава повинна забезпечити надійний захист цих даних, щоб уникнути витоків та зловживань.

Протидія кіберзагрозам є ще одним важливим аспектом. У цифровому середовищі ризик кібератак зростає, тому необхідно створювати ефективні системи захисту, щоб забезпечити стабільність і безпеку інформаційних ресурсів держави. Крім того, етичне використання даних є важливим фактором у прийнятті рішень. Використання великих даних, таких як аналітика та алгоритми, повинно здійснюватися з дотриманням етичних норм, щоб уникнути дискримінації або порушення прав громадян.

Цифрова доступність є ключовим фактором у забезпеченні рівного доступу до державних послуг для всіх верств населення, незалежно від їхніх

цифрових навичок. Це дозволяє зменшити соціальну нерівність та сприяє більш ефективному наданню послуг. Водночас, розвиток інноваційних технологій створює як нові можливості, так і нові виклики для формування позитивного іміджу влади. Для того щоб скористатися перевагами цифрової трансформації, держава повинна інвестувати в розвиток цифрової інфраструктури, забезпечуючи швидкісний інтернет, електронні послуги та кібербезпеку, які є необхідними для успішної цифрової трансформації.

Окрім цього, важливо розвивати цифрову грамотність населення, проводити навчання як для державних службовців, так і для громадян. Це сприятиме більш ефективному використанню нових технологій і зменшить ризик технічних помилок або зловживань. Для забезпечення прозорості та довіри важливо створити систему управління, яка дозволяє громадянам мати доступ до інформації про діяльність державних органів. Створення ефективної стратегії комунікації в цифровому середовищі також має велике значення. Використання соціальних мереж та онлайн-платформ для діалогу з громадянами дозволяє забезпечити зворотний зв'язок і підвищити рівень довіри до влади.

У кінцевому підсумку, забезпечення етичного використання технологій є основним завданням для органів державної влади. Дотримання високих стандартів етики при розробці та використанні цифрових інструментів гарантує, що технологічний прогрес буде служити на благо суспільства, зберігаючи повагу до прав і свобод громадян.

У час інноваційних технологій виникає маса проблем із забезпеченням невеликих міст та містечок належним обладнанням, тому виникає цифровий розрив. *Цифровий розрив* – це нерівномірний доступ до інформаційних технологій та можливостей їх використання різними групами населення. Він часто виникає між міськими та сільськими мешканцями, а також між різними соціальними групами.

Важливо зменшувати цифровий розрив, для того щоб кожен громадянин мав право на доступ до інформації та послуг, незалежно від місця проживання,

а також зменшення цифрового розриву сприяє соціальній справедливості та зменшенню нерівностей. Цифрові технології можуть стимулювати економічний розвиток сільських територій, тому що доступ до інформації є важливою умовою для участі громадян у демократичних процесах.

Зменшення цифрового розриву між містом і селом є складним завданням, яке вимагає комплексного підходу та співпраці різних зацікавлених сторін. Однак, інвестиції в розвиток цифрової інфраструктури та освіти є необхідними для забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Розвиток цифрових технологій сприяє створенню позитивного іміджу влади та публічних службовців.

Багато країн світу активно працюють над подоланням цифрового розриву між містом і селом. Їхній досвід може бути корисним для України.

Одним із гарних прикладів успішного розвитку інноваційних технологій є Південна Корея, ця країна відома своєю швидкою та ефективною цифровою трансформацією. Вона інвестувала значні кошти в розвиток широкосмугового інтернету, створила цифрові сільські центри, де місцеві жителі можуть отримати доступ до інтернету та навчатися цифрових навичок [39].

Також, на шляху до вдосконалення цифровізація стала Естонія, вона є одним із лідерів у сфері електронного урядування. Вона створила зручні онлайн-сервіси для громадян, що дозволяють отримувати різноманітні послуги, не виходячи з дому. Крім того, в країні активно розвивається цифрова освіта [42].

Фінляндія відома своїм підходом до цифрової інклюзії. Вона зосереджується на розвитку цифрових навичок у вразливих груп населення, таких як літні люди та люди з обмеженими можливостями, тощо [38].

Німеччина, як одна з провідних європейських країн, активно працює над зменшенням цифрового розриву між містом і селом. Їхній підхід характеризується комплексністю та довгостроковою стратегією. Держава надає значні фінансові стимули для провайдерів, щоб вони розширювали свої мережі в сільських районах, навіть якщо це економічно не вигідно, а також

Заохочується створення місцевих кооперативів, які спільно фінансують будівництво мереж. Створюються безкоштовні або недорогі точки доступу до інтернету в громадських місцях сільських населених пунктів.

Від дитячих садків до пенсіонерів, німці мають доступ до різноманітних програм навчання цифрових навичок, співпрацюючи з бібліотеками та громадськими центрами ці установи часто стають центрами цифрової освіти, пропонуючи курси та консультації. Розроблені спеціальні онлайн-платформи для навчання цифровим навичкам, які доступні для всіх.

Малі та середні підприємства в сільській місцевості отримують консультації щодо цифрової трансформації. Держава надає гранти та кредити на впровадження цифрових технологій в сільському господарстві та інших галузях. Розробляються онлайн-платформи для збуту сільськогосподарської продукції та інших товарів і послуг.

Німецький досвід показує, що подолання цифрового розриву можливо за умови комплексного підходу та тривалих інвестицій. Україна може багато чого взяти з німецького досвіду для розробки власної стратегії зменшення цифрового розриву між містом і селом.

Сполучені Штати Америки, як одна з найрозвиненіших країн світу, активно працюють над подоланням цифрового розриву між міськими та сільськими районами. Однак, через величезну територію країни та різноманітність регіонів, цей процес є досить складним і тривалим.

США розробляє основні стратегії для зменшення цифрового розриву. Держава виділяє значні кошти на будівництво та модернізацію телекомунікаційних мереж в сільській місцевості. Заохочуються компанії, які надають інтернет-послуги в малонаселених районах, шляхом надання податкових пільг та інших стимулів.

Розробляються різноманітні програми навчання цифровим навичкам для людей різного віку та соціальних груп, особливо в сільських районах. Школи та бібліотеки активно залучаються до процесу цифрової освіти.

Переведення державних послуг в онлайн-формат для зручності

громадян, що проживають в сільській місцевості. Розвиток телемедицини, що дозволяє отримувати медичні консультації дистанційно.

У США велику роль у розвитку цифрової інфраструктури відіграє приватний сектор. Держава створює сприятливі умови для інвестицій, але саме компанії беруть на себе основну відповідальність за будівництво мереж. Крім федеральних коштів, у фінансуванні проектів з цифрової трансформації беруть участь штати, місцеві громади та приватні фонди. США є лідером в галузі технологічних розробок, що дозволяє швидко впроваджувати нові рішення для подолання цифрового розриву.

Сінгапур, хоч і є невеликою місто-державою, демонструє вражаючі результати у подоланні цифрового розриву. Їхній підхід відрізняється комплексністю та орієнтацією на майбутнє.

Сінгапур забезпечує один з найшвидших і найдоступніших інтернетів у світі. Безкоштовний Wi-Fi доступний практично скрізь, включаючи парки, бібліотеки та громадський транспорт.

Включення цифрової грамотності в навчальні програми шкіл та університетів з раннього віку. Регулярні тренінги та курси для дорослих, особливо для старшого покоління.

"Smart Nation" ініціатива - це масштабна програма спрямована на перетворення Сінгапуру в "розумне місто", де цифрові технології використовуються для вирішення соціальних проблем. IoT (Internet of Things) - це широке використання Інтернету речей для створення "розумних" міст і сіл.

Сінгапур активно співпрацює з провайдерами телекомунікаційних послуг для розширення покриття мережею. Підтримка стартапів, які розробляють інноваційні рішення для цифрової трансформації.

Сінгапур демонструє, що навіть невелика країна може досягти значних успіхів у подоланні цифрового розриву. Їхній досвід може бути корисним для інших країн, які прагнуть забезпечити рівний доступ до інформаційних технологій для всіх своїх громадян [40].

Це одні з небагатьох прикладів держав, які завдяки інноваційним

технологіям розвивають країну, створюючи позитивний імідж державі у зовнішній політиці. Такі країни будують сучасні телекомунікаційні мережі, забезпечуючи доступ до інтернету в віддалених районах, а також створюють програми навчання цифрових навичок для різних вікових груп, інтеграція цифрової грамотності в шкільну програму.

Переводять державні послуги в онлайн-формат, розробка мобільних додатків для сільського населення, ведуть партнерство з бізнесом залучаючи приватний сектор до інвестицій в розвиток цифрової інфраструктури та створення цифрових продуктів для сільських жителів.

Досвід інших країн показує, що подолання цифрового розриву є складним, але досяжним завданням. Для успішної реалізації таких проектів важливо застосовувати комплексний підхід, що включає поєднання зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства. Ключовими факторами для успіху є значні інвестиції в розвиток цифрової інфраструктури, що забезпечить доступ до інтернету і цифрових технологій для всіх верств населення, а також у сферу освіти, щоб громадяни могли отримати необхідні цифрові навички для ефективного використання цих технологій.

Крім того, успіх таких ініціатив залежить від гнучкості та готовності адаптувати стратегії до мінливих умов, оскільки технології швидко змінюються. Важливим є також забезпечення тісної співпраці з місцевими громадами, оскільки саме на місцях можуть бути враховані особливості та потреби різних соціальних груп, що допоможе зробити цифрові інструменти більш доступними і зрозумілими для кожного.

Отже, воєнний стан створює умови для підвищення рівня стресу серед державних службовців, що може впливати на прийняття рішень. В умовах воєнного стану часто виникає необхідність приймати рішення швидко, що може призводити до помилок.

Розвиток технологій породжує нові етичні дилеми, пов'язані з захистом персональних даних, алгоритмічною упередженістю та кібербезпекою. Використання технологій у публічній сфері вимагає розробки чітких правил

та стандартів.

Для того, щоб забезпечити високий рівень етики в публічній службі, необхідно постійно працювати над її підвищенням. Це вимагає спільних зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних організацій.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід у питаннях етики публічної служби

Поняття етики публічної служби передбачає сукупність моральних принципів, норм і правил, якими мають керуватися державні службовці у своїй професійній діяльності. Ці принципи спрямовані на забезпечення доброчесності, прозорості та ефективності роботи державного апарату.

Розуміння того, як інші країни вирішують питання етики в публічній сфері, дозволяє виявляти ефективні механізми забезпечення етичної поведінки державних службовців, навчатися на чужому досвіді та уникнути поширених проблем, запозичити та модифікувати успішні моделі з урахуванням специфіки українського суспільства.

Для того, щоб вивести державу на високий рівень більшість країн мають розроблені кодекси етики для державних службовців, які визначають основні принципи поведінки, заборонені дії та механізми відповідальності. Регулярне проведення тренінгів та семінарів з етики для підвищення обізнаності державних службовців щодо етичних норм і цінностей.

Створення спеціальних структур для розгляду скарг на порушення етичних норм, проведення розслідувань та надання рекомендацій. Впровадження системних заходів для протидії корупції, таких як декларування доходів, обмеження конфлікту інтересів, прозорість у прийнятті рішень. Створення безпечних каналів для повідомлення про факти корупції та інших етичних порушень.

Незважаючи на значний прогрес, досягнутий у багатьох країнах у сфері етики публічної служби, питання етики залишаються актуальними і досі становлять серйозний виклик. Одним із основних проблем є політичний тиск, коли вплив політичних сил на прийняття рішень може призвести до

спотворення принципів доброчесності та підкорення державної служби вузьким інтересам певних груп. Це створює загрози для незалежності державних органів та справедливості у прийнятті рішень. Корупція є ще однією суттєвою перепорою, яка підриває довіру до державних інституцій і стримує розвиток справедливих і ефективних механізмів управління. Вона порушує не лише етичні норми, але й створює атмосферу, в якій важко забезпечити належний рівень публічного інтересу. Крім того, в багатьох країнах все ще спостерігається відсутність культури доброчесності, що виявляється у недостатній розвиненості етичних норм і цінностей у суспільстві. Це створює додаткові труднощі в утвердженні етичних стандартів серед державних службовців та громадян.

Перспективи розвитку етики публічної служби включають посилення міжнародного співробітництва, що дозволить обмінюватися досвідом і розробляти спільні стандарти етики в публічній службі. Такі ініціативи можуть допомогти зняти багато суперечностей та створити універсальні принципи, що відповідають міжнародним вимогам. Окрім цього, важливо залучити громадськість до процесу розробки та впровадження етичних норм, що дозволить забезпечити широку підтримку цих ініціатив на всіх рівнях. Участь громадян сприятиме також кращому розумінню потреб суспільства та стимулюватиме активнішу боротьбу з порушеннями етики.

Розвиток технологій також є важливим чинником у цих процесах. Використання сучасних технологічних інструментів може суттєво підвищити прозорість і ефективність державного управління, полегшуючи доступ громадян до інформації та сприяючи більш швидкому виявленню порушень. З цими інструментами можна буде створювати більш відкриті та ефективні механізми контролю, що, в свою чергу, підвищить довіру до державних органів і забезпечить більш високий рівень етичної відповідальності.

Кодекси етики державних службовців – це своєрідні компаси, що орієнтують державних службовців у їхній щоденній діяльності. Ці документи містять набір принципів, норм і правил, які мають забезпечити доброчесність,

прозорість та ефективність роботи державного апарату.

Важливо, порівнювати кодекси етики різних країн, адже це дозволяє визначити загальні принципи етики, які є актуальними для будь-якої держави, можна виявити ті елементи кодексів, які виявилися найбільш ефективними у боротьбі з корупцією та забезпеченні доброчесності. Порівняння дозволяє зрозуміти, як культурні, історичні та політичні особливості країни впливають на формування етичних норм.

Основні принципи, закріплені в кодексах етики різних країн, мають спільні основи, які забезпечують належну поведінку державних службовців. Зокрема, важливим є принцип служіння суспільству, що передбачає, що державні службовці повинні діяти в інтересах громадян та суспільства в цілому. Це також включає безсторонність, де прийняття рішень має бути об'єктивним і незалежним від особистих інтересів, а також професіоналізм, що полягає в тому, щоб виконання обов'язків здійснювалось на високому професійному рівні і передбачає постійне підвищення кваліфікації. Важливим принципом є відповідальність, коли державні службовці звітують за свої дії перед законом, суспільством і вищим керівництвом. Чесність і добросовісність є важливими складовими етики, оскільки передбачають дотримання високих моральних стандартів у повсякденній діяльності. Також важливою є конфіденційність, що гарантує захист конфіденційної інформації, та нейтральність, яка полягає в утриманні від політичної діяльності, що суперечить інтересам служби.

Однак, незважаючи на наявність спільних принципів, кодекси етики в різних країнах мають свої особливості, які зумовлені різними чинниками. Одним із них є історичний досвід, оскільки країни з тривалими демократичними традиціями можуть мати більш розвинені системи етичного регулювання, що відображають глибоку повагу до прав і свобод громадян. Політична система країни також впливає на структуру та зміст кодексів етики, оскільки в країнах з різними політичними режимами можуть робитися акценти на певних аспектах етики, що відповідають особливостям внутрішньої

політики. Культурні особливості також мають важливе значення, оскільки культурні цінності та традиції впливають на розуміння таких понять, як чесність, добросовісність і відповідальність, а тому в різних країнах ці поняття можуть трактуватися по-різному. Крім того, рівень розвитку держави визначає, наскільки детально і глибоко прописані етичні норми в кодексах. У більш розвинених країнах кодекси етики зазвичай є більш деталізованими і включають більшу кількість норм і правил, що дозволяє ефективніше регулювати поведінку державних службовців і забезпечувати дотримання етичних стандартів на всіх рівнях влади.

Приклади країн з розвинутими системами етики в публічній службі

Скандинавські країни: Відзначаються високим рівнем довіри громадян до державних інститутів та низьким рівнем корупції.

США: Мають довгу історію розвитку етичних норм в публічній службі, особливо у зв'язку з діяльністю комісії, що досліджувала корупцію в адміністрації президента Уоррена Хардінга.

Країни ЄС: Активно працюють над гармонізацією своїх систем етики та розробкою спільних стандартів.

Україна, як і багато інших країн з перехідною економікою, стикається з низкою проблем у сфері етики публічної служби. Поширена корупція підриває довіру громадян до державних інститутів, недостатня увага до етичних питань у суспільстві, а також слабкий контроль за дотриманням етичних норм.

Порівняльний аналіз кодексів етики різних країн дозволяє зробити висновок про те, що етична поведінка державних службовців є важливим фактором для забезпечення ефективного управління та підвищення довіри громадян до держави. Україна має великі можливості для вдосконалення своєї системи етичного регулювання, використовуючи досвід інших країн.

Найбільший вплив на формування морально-етичних основ публічної служби здійснили Сполучені Штати Америки, які мають багато позитивних практик в цій сфері. В США діє розгалужена система спеціального «етичного» законодавства, відповідно до якого і на підставі якого створена і функціонує

окрема «етична» державна структура управління, яка покликана і регулювати, і розслідувати, і переслідувати неетичні діяння публічних службовців. Запроваджено спеціальні процедури вирішення «етичних справ» і механізми примусового застосування етичних норм [31].

Питання професійної етики публічних службовців є вельми важливими для американців. Вони одні з перших створили кодекс етики, який був розроблений Міжнародною асоціацією адміністраторів міст (нині Міжнародна асоціація управління міст / округів) ще в 1924 році. Слід зазначити, що основною метою у стратегічному плані розвитку публічної служби США стоїть пропагування сильного, ефективного і етичного публічного управління [35].

Сполучені Штати Америки мають багатий досвід формування та підтримки високих стандартів етичної поведінки серед державних службовців. Цей досвід є цінним для багатьох країн, зокрема й для України, яка прагне побудувати ефективну та прозору систему державного управління. Одним з перших кроків у цьому напрямку було прийняття в 1958 році Кодексу етики урядової служби у формі резолюції Конгресу США.

Закон про стандарти поведінки посадових осіб 1965 року закріпив основні принципи етичної поведінки, що стали важливими для забезпечення доброчесності в державному управлінні. Одним із ключових принципів є безкорисливість, яка передбачає відсутність особистої зацікавленості посадових осіб у прийнятті рішень. Це означає, що державні службовці повинні ухвалювати рішення, не керуючись власними інтересами, а з огляду на інтереси громадян та суспільства в цілому. Відповідальність є ще одним важливим принципом, що вимагає від посадових осіб звітувати за свої дії перед громадянами. Вони повинні нести відповідальність за кожне своє рішення і його наслідки, що дозволяє зміцнити довіру громадян до державних інституцій. Імператив справедливості закликає дотримуватися принципів справедливості та рівності у всіх аспектах діяльності посадових осіб. Це передбачає забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, без

будь-якої дискримінації.

Нарешті, об'єктивність є ще одним важливим принципом, який вимагає, щоб рішення приймалися на основі фактичних даних, а не особистих симпатій чи антипатій, що забезпечує чесність і непідкупність у державному управлінні. Ці принципи стали основою для формування етичних стандартів у багатьох країнах та сприяють розвитку відповідальної та ефективної публічної служби.

Протягом наступних десятиліть система етичного регулювання в США постійно вдосконалювалась, зокрема, шляхом прийняття Закону про реформу етичних норм 1989 року [44].

Кожен федеральний орган має власний кодекс етики, який деталізує загальні принципи для конкретних видів діяльності. У більшості федеральних агентств є офіцери з етики, які консультують співробітників з питань дотримання етичних норм. Існують незалежні комітети з етики, які розглядають скарги на порушення етичних норм. Системи електронного урядування сприяють підвищенню прозорості діяльності державних органів. Регулярні тренінги з етики для державних службовців на всіх рівнях.

Досвід США демонструє, що побудова ефективної системи етики в публічній службі є тривалим і складним процесом, який вимагає системного підходу та залучення всіх зацікавлених сторін. Україна може багато чого взяти з американського досвіду для створення власної моделі етичної державної служби.

Німеччина, як країна з довгою історією та сильними традиціями державного управління, має значний досвід у формуванні етичних стандартів для публічних службовців. Цей досвід може бути корисним для України, яка прагне побудувати ефективну та прозору систему державного управління. Німецька система державної служби базується на строгому дотриманні закону. Публічні службовці зобов'язані діяти виключно в межах своїх повноважень та відповідно до чинного законодавства. Німецькі державні службовці зобов'язані бути політично нейтральними. Вони не повинні використовувати своє службове становище для просування особистих

політичних поглядів.

Високий рівень професіоналізму є однією з основних вимог до німецьких державних службовців. Вони повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію та дотримуватися найвищих стандартів виконання своїх обов'язків. Німецькі державні службовці несуть персональну відповідальність за свої дії. У разі порушення закону або етичних норм вони можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Етичні стандарти для державних службовців закріплені в численних законах та підзаконних актах. Німецькі державні службовці проходять регулярні тренінги з етики та професійної поведінки. Існує система внутрішнього та зовнішнього контролю за діяльністю державних службовців. Діяльність державних органів у Німеччині є досить прозорою, що сприяє запобіганню корупції.

Німеччина є одним з лідерів у сфері державного управління. Її досвід у формуванні етичних стандартів для публічних службовців може бути корисним для України, яка прагне побудувати ефективну та прозору систему державного управління.

У Німеччині найважливішим механізмом суспільного контролю над чиновництвом є система спеціальних адміністративних судів, де громадяни можуть оскаржити порушення органами публічної влади їх прав та законних інтересів [34].

Велика Британія має давню традицію державної служби, яка характеризується високими стандартами етики. Британська модель етичної поведінки державних службовців може бути цінним орієнтиром для України, яка прагне побудувати ефективну та прозору систему державного управління. Британські державні службовці традиційно дотримуються принципу політичної нейтральності. Вони зобов'язані виконувати накази уряду, але не повинні висловлювати свої політичні погляди на робочому місці.

Високий рівень професіоналізму є однією з основних вимог до британських державних службовців. Вони повинні постійно підвищувати

свою кваліфікацію та дотримуватися найвищих стандартів виконання своїх обов'язків. Британські державні службовці несуть персональну відповідальність за свої дії. У разі порушення закону або етичних норм вони можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Більшість британських державних службовців керуються Кодексом поведінки державного службовця, який визначає основні етичні принципи та стандарти. Існує ефективна система розгляду скарг на дії державних службовців. Діяльність британських державних органів є досить прозорою, що сприяє запобіганню корупції. Існують незалежні органи, які здійснюють контроль за діяльністю державних службовців.

Важливою складовою етичної системи Великобританії стала державна програма «Громадянська хартія». Метою програми є досягнення найвищих можливих стандартів діяльності в інтересах тих, хто користується державними послугами у Великій Британії. Хартія встановила стандарти державних послуг у 40 галузях. Реалізація «Громадянської хартії» сприяла кращому розумінню громадянами своїх прав під час отримання державних послуг, а також створила передумови для зміни психології та етичної культури самих публічних службовців [43].

Велика Британія має довгу історію формування високих стандартів етичної поведінки серед державних службовців. Її досвід може бути цінним для України, яка прагне побудувати ефективну та прозору систему державного управління.

Китайська модель державної служби має свої унікальні особливості, пов'язані з історією, культурою та політичним устроєм країни. Етика поведінки публічних службовців у Китаї базується на сукупності юридичних норм, традиційних цінностей та партійної дисципліни [36].

Конфуціанство, саме ця філософія, що пронизує китайську культуру, наголошує на важливості чесності, лояльності, поваги до старших та відповідальності перед суспільством. Ці цінності відіграють важливу роль у формуванні етичних норм поведінки китайських чиновників.

Як однопартійна держава, Китай надає великого значення партійній дисципліні. Члени Комуністичної партії Китаю, які обіймають державні посади, зобов'язані дотримуватися партійних правил і норм. У Китаї існує жорстка політика боротьби з корупцією, яка передбачає сувору відповідальність за порушення закону.

Існує складна система підбору, навчання та оцінки кадрів державної служби, яка спрямована на формування лояльних і компетентних чиновників. Члени Комуністичної партії Китаю, які обіймають державні посади, зобов'язані дотримуватися партійної дисципліни. Існує система колективної та індивідуальної відповідальності за результати роботи державних органів. Активно використовується пропаганда ідей соціалізму з китайською специфікою, що формує у свідомості чиновників певні цінності та норми поведінки [41].

Досвід Китаю у сфері етики державної служби є цікавим і багатограним. Однак, при його використанні в українських умовах необхідно враховувати специфіку нашої країни та уникати копіювання авторитарних практик.

ОАЕ – це країна, яка за короткий історичний період досягла значних успіхів у розвитку. Важливу роль у цьому відіграла ефективна система державного управління, заснована на високих стандартах етики поведінки публічних службовців.

ОАЕ за короткий час перетворилися з традиційного суспільства в одну з найбагатших країн світу. Цей процес супроводжувався реформами державного управління, спрямованими на підвищення ефективності та прозорості. Ісламські цінності, такі як чесність, справедливість, відповідальність, відіграють важливу роль у формуванні етичних норм поведінки в ОАЕ. Засновники ОАЕ та їхні наступники сформуvalи чітку візію розвитку країни, яка включає в себе високі стандарти етики в публічній службі [1].

ОАЕ є мультикультурною країною, де проживають представники різних

національностей і релігій. Толерантність і повага до різноманітності є одними з основних принципів державної політики. Високий рівень оплати праці державних службовців дозволяє уникнути корупції та забезпечує лояльність до держави. Порушення етичних норм і законів карається суворо, що сприяє їх дотриманню. Багато державних послуг в ОАЕ надаються в електронному вигляді, що підвищує прозорість і доступність інформації.

Досвід ОАЕ демонструє, що високі стандарти етики в публічній службі можуть сприяти швидкому розвитку країни. Однак, при перейманні цього досвіду необхідно враховувати національні особливості та історичний контекст.

Швеція, Норвегія та Фінляндія відома своїм високим рівнем життя та прозорістю державного управління, має багатий досвід у формуванні етичних стандартів для державних службовців. Цей скандинавський досвід може бути цінним для України, яка прагне побудувати ефективну та прозору систему державного управління.

Швеція, Норвегія та Фінляндія мають довгу історію соціальної рівності та справедливості. Ці принципи пронизують усі сфери життя, включаючи державне управління. Прозорість є одним з ключових принципів норвезької, швейцарської та фінської державної служби. Громадяни мають доступ до інформації про діяльність державних органів. Державні службовці в цих країнах несуть персональну відповідальність за свої дії. Довіра громадян до держави є одним з найважливіших активів скандинавського суспільства [21,37,38].

Швеція, Фінляндія та Норвегія мають значно довший досвід демократичного розвитку, ніж Україна. Вони є одними з найбагатших країн світу, що дозволяє їм фінансувати розвиток державних інституцій. Скандинавська культура має свої специфічні риси, які відрізняються від української.

Швеція, Фінляндія та Норвегія є прикладом країн, де високі стандарти етики в публічній службі є невід'ємною частиною державного управління.

Досвід Швеції та Норвегії може бути корисним для України, яка прагне побудувати сучасну та ефективну державу.

Отже, *Запозичення закордонного досвіду* – це цінний інструмент для реформування будь-якої системи, зокрема, і системи державної служби. Однак, цей процес має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати при його застосуванні в українських реаліях.

Замість того, щоб винаходити велосипед, можна скористатися вже готовими рішеннями, що дозволяє пришвидшити процес реформ таким чином перейняття кращих практик з інших країн може підвищити ефективність роботи державних органів. Також, закордонний досвід може допомогти зробити роботу державних органів більш прозорою та підзвітною перед громадянами. Впровадження закордонних стандартів може допомогти боротися з корупцією та підвищити довіру громадян до влади, що сприяє інтеграції України в міжнародні стандарти та норми.

Але ж, є і свої недоліки у запозиченні зарубіжного досвіду, а саме закордонні моделі не завжди можуть бути безпосередньо застосовані в українських умовах. Необхідно враховувати культурні, історичні та політичні особливості країни. Запозичення окремих елементів без розуміння їхньої сутності може призвести до формального виконання вимог, а не до реальних змін.

Занадто велика орієнтація на закордонний досвід може призвести до відмови від розробки власних рішень, що відповідають специфіці українських проблем, а також частина державних службовців може чинити опір змінам, що ускладнює впровадження нових підходів. Реалізація закордонних проектів може вимагати значних фінансових ресурсів.

Для того, щоб запровадити закордонний досвід до українських реалій, треба мінімізувати ризики і максимізувати переваги.

По-перше, серед впровадженням будь-яких нововведень необхідно провести детальний аналіз українських реалій та порівняти їх з досвідом інших країн.

По-друге, запозичені моделі необхідно адаптувати до українських умов з урахуванням культурних, історичних та політичних особливостей країни та для успішної імплементації реформ необхідно залучати як українських, так і зарубіжних експертів.

По-третє, нові підходи слід впроваджувати поступово, оцінюючи результати кожного етапу.

Запозичення закордонного досвіду може бути корисним інструментом для реформування системи державної служби в Україні. Однак, цей процес потребує обережного підходу та врахування всіх його переваг і недоліків. Тільки комплексне застосування кращих практик та адаптація їх до українських реалій може забезпечити успіх реформ.

3.2 Шляхи підвищення рівня етичності публічних службовців різних рівнів

Підвищення рівня етичності публічних службовців є критично важливим для розвитку будь-якої країни, зокрема й України. Це пов'язано з низкою причин.

Відновлення довіри громадян до влади, коли громадяни бачать, що державні службовці діють чесно та відповідально, зростає їхня довіра до державних інституцій. Це, в свою чергу, сприяє стабільності в суспільстві та сприяє активній участі громадян у житті держави.

Зменшення корупції, етична поведінка державних службовців є одним з найефективніших способів боротьби з корупцією. Коли службовці дотримуються високих стандартів, у них немає спокуси зловживати своїм службовим становищем.

Покращення якості надання публічних послуг, етичні службовці більш відповідально ставляться до своїх обов'язків, що призводить до підвищення якості надання публічних послуг.

Створення сприятливого інвестиційного клімату, іноземні інвестори з більшою охотою вкладають кошти в країни, де існує прозора та неетична система державного управління.

Підвищення ефективності державного управління, етичні службовці працюють більш ефективно, оскільки вони зосереджені на інтересах громадян, а не на власній вигоді.

Для того, щоб впроваджувати шляхи для покращення, необхідно дотримуватися наступних кроків:

Системні зміни в законодавстві, розробляти та впроваджувати чіткі етичні кодекси, посилювати відповідальність за порушення, створювати незалежні органи контролю.

Для того щоб, підвищити рівень етики поведінки, у самих кодексах необхідно чітко визначати корупційні дії та механізми їх виявлення і запобігання. Встановлювати правила розкриття та усунення конфлікту інтересів, запровадити вимоги до взаємодії з громадянами, забезпечення доступності інформації, а також забороняти використання службового становища для політичної діяльності та обов'язок дотримуватися всіх чинних законів і підзаконних актів. Визначити види дисциплінарних стягнень за порушення етичних норм, а також створити орган, який би займався питаннями етики в державній службі.

Підвищення рівня освіти та професійної підготовки, включити етику в програми підготовки, регулярні тренінги та семінари.

Тренінги є потужним інструментом для формування етичної культури серед державних службовців. Для досягнення максимальної ефективності, такі тренінги повинні бути інтерактивними, практико-орієнтованими та відповідати специфічним потребам різних рівнів державної служби.

Тренінги та семінари мають бути ефективними, для цього потрібно включати практичні навички етичної поведінки.

Прийняття рішень в етичних дилемах, ситуаційні вправи, обговорення реальних кейсів і включати комунікацію та взаємодію з громадськістю, для

навичок ефективної комунікації, надання інформації, вирішення конфліктів. Навчальний план даних тренінгів має бути спрямований на прозорість і відкритість у роботі, а також превенція корупції, тому що, такі заходи мають використовуватися публічними службовцями для запобігання корупції.

На тренінгах необхідно розвивати етичне лідерство приклад лідера, створення етичного клімату в колективі, мотивувати до етичної поведінки включаючи систему заохочення та покарання. Запроваджувати менторство, для розвитку мережі менторів для підтримки молодих кадрів.

Навчання публічних службовців має бути ефективним та корисним, тому необхідно створювати оцінку якості. Перед тренінгом, потрібно визначати початковий рівень знань, очікувань та ставлення до теми. Після тренінгу, оцінювати засвоєння матеріалу, зміни в знаннях, навичках, ставленнях та мотивації. Через певний час, оцінити довгострокові результати – чи застосовують учасники отримані знання на практиці, чи змінилася їхня поведінка. Проводити спостереження за поведінкою учасників під час тренінгу та після нього, а також аналізувати результати роботи, оцінюючи вплив тренінгу на якість роботи учасників, наприклад, на кількість скарг, рівень задоволеності клієнтів та оцінювати звіти про виконання завдань, які були поставлені під час тренінгу. Якщо тренінг був спрямований на розробку конкретних проектів, то оцінюється ефективність цих проектів.

Формування культури етичної поведінки – це тривалий і комплексний процес, який вимагає систематичних зусиль з боку всіх учасників суспільства, зокрема й державних органів. Ця культура не виникає сама по собі, а формується під впливом різних факторів: від законодавства до особистого прикладу лідерів.

Приклад лідерів – це один з найпотужніших інструментів для формування культури етичної поведінки в будь-якій організації, особливо в державній. Коли керівники демонструють високі етичні стандарти, вони встановлюють норму для інших і створюють атмосферу, де етична поведінка стає нормою.

Співробітники наслідують поведінку своїх керівників. Якщо лідер демонструє чесність, прозорість і відповідальність, то й підлеглі з більшою ймовірністю будуть дотримуватися цих принципів, лідер, який ставить етику в пріоритет, формує в організації атмосферу довіри, поваги та взаєморозуміння. Коли лідер відзначає і заохочує етичну поведінку своїх підлеглих, він створює позитивну мотивацію для подальшого розвитку. А також, лідер, який демонструє нетерпимість до будь-яких проявів неетичної поведінки, зменшує ризик виникнення корупційних схем та інших порушень.

Дії лідера повинні відповідати його словам. Він має бути першим, хто дотримується етичних норм. Він повинен чітко сформулювати і донести до всіх співробітників етичні цінності організації. Залучаючи співробітників до обговорення етичних питань, лідер демонструє свою відкритість і заохочує їх до активної участі у формуванні етичної культури. Важливо створити механізми, які дозволяють співробітникам повідомляти про будь-які порушення етичних норм без ризику для себе. Лідер повинен створити атмосферу, в якій співробітники почувають себе безпечно, повідомляючи про будь-які факти корупції або інших порушень. Він повинен інвестувати в навчання і розвиток своїх співробітників. Задоволені своїми умовами праці державні службовці працюють більш ефективно і продуктивно.

На перший погляд, матеріальні стимули і соціальні гарантії можуть здаватися далекими від таких абстрактних понять, як етика. Однак, практика показує, що ці фактори тісно пов'язані між собою.

Коли державні службовці мають гідну заробітну плату, вони менш схильні до спокус взяти хабар, оскільки їхні матеріальні потреби задоволені. Справедлива система оплати праці та соціальні гарантії підвищують лояльність працівників до держави та своєї організації. Стабільна робота з гідною оплатою приваблює та утримує кваліфікованих фахівців, що сприяє підвищенню рівня професіоналізму в державній службі.

Необхідно проводити регулярні дослідження ринку праці для визначення адекватної рівня оплати, встановлювати системи преміювання за

результати роботи, індексувати заробітну плату з урахуванням інфляції.

Також, не менш важливим є забезпечення соціальними гарантіями, такі як, медичне страхування для державних службовців та їхніх сімей, пенсійне забезпечення на високому рівні, компенсація витрат на навчання та підвищення кваліфікації, соціальні програми для працівників ,наприклад, відпустки, спортивні секції, тощо.

Важливо надавати кар'єрний ріст для заохочення кадрів, тим самим створюючи прозору систему просування по службі, можливості для професійного розвитку та менторські програми.

Міжнародне співробітництво відіграє все більш важливу роль у формуванні культури етичної поведінки в державній службі. Обмін досвідом та участь у міжнародних проектах дозволяють.

Вивчаючи досвід інших країн, можна виявити ефективні механізми боротьби з корупцією, системи прозорості та підзвітності, а також моделі етичної поведінки державних службовців. Участь у міжнародних тренінгах, конференціях та семінарах дозволяє знайомитися з новими підходами та інструментами в сфері етики. Співпраця з іноземними колегами дозволяє створити міцні професійні зв'язки та обмінюватися досвідом на постійній основі. Контакт з представниками інших культур допомагає розширити світогляд та усвідомити універсальність етичних цінностей. Участь у міжнародних проектах підвищує престиж державної служби та привертає до неї увагу талановитих фахівців.

Потрібно проводити обмін досвідом, відрядження до іноземних держав для вивчення їхнього досвіду, організація стажувань для українських фахівців за кордоном. Залучати спільні проекти, брати участь у міжнародних проектах, спрямованих на боротьбу з корупцією, підвищення прозорості та підзвітності. Організовувати участь у міжнародних форумах, присвячених питанням етики в державній службі. Створювати міжнародні мережі фахівців в галузі протидії корупції та підвищення доброчесності.

Міжнародне співробітництво є важливим інструментом для підвищення

рівня етики в державній службі. Воно дозволяє запозичити кращі практики інших країн, підвищити кваліфікацію державних службовців та змінити світогляд. Однак, для ефективного використання цього інструменту необхідно подолати ряд перешкод, таких як мовні бар'єри, відсутність фінансування та бюрократичні процедури.

Щоб подолати ці бар'єри, потрібно організувати мовні курси для публічних службовців. Залучати кошти міжнародних донорів, грантів та інших джерел фінансування. Оптимізувати процедури оформлення відряджень та отримання віз.

Україна впроваджує комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня етики в державній службі. Ось деякі з ключових кроків, які були зроблені.

Закон України «Про запобігання корупції» став основою для боротьби з корупцією в державному секторі та передбачає низку заходів, спрямованих на підвищення прозорості та підзвітності державних органів. Цей закон встановлює чіткі вимоги до поведінки державних службовців, сприяючи запобіганню корупційним ризикам і забезпеченню належного контролю за діяльністю посадових осіб. Одним із важливих аспектів цього закону є розробка правил етичної поведінки, які більшість державних органів країни адаптували відповідно до своїх потреб. Ці правила регламентують взаємовідносини державних службовців з громадянами, колегами та бізнесом, встановлюючи стандарти поведінки, що сприяють довірі до державних інституцій. Крім того, для забезпечення прозорості та недопущення конфлікту інтересів, в Україні було запроваджено обов'язкове декларування доходів для державних службовців. Це дозволяє громадськості здійснювати контроль за фінансовим становищем посадових осіб, що є важливою складовою антикорупційної стратегії держави.

Створено спеціалізовані суди для розгляду справ про корупційні злочини.

Проводяться реформи, спрямовані на професіоналізацію державної

служби та підвищення її ефективності.

Для державних службовців проводяться різноманітні тренінги з етики, антикорупції та надання адміністративних послуг. Створено онлайн-платформи для дистанційного навчання державних службовців.

В Україні вже проводять реформи та залучають громадський контроль, громадяни мають можливість ініціювати електронні петиції та впливати на прийняття рішень органами влади, при державних органах створюються громадські ради, які беруть участь в обговоренні важливих питань, забезпечується доступ до публічної інформації через портали відкритих даних.

Україна активно бере участь у міжнародних проектах, спрямованих на боротьбу з корупцією та підвищення прозорості. Українські фахівці беруть участь у міжнародних конференціях та семінарах, обмінюючись досвідом з колегами з інших країн.

Незважаючи на досягнуті результати, перед Україною ще стоять значні завдання, а саме необхідно посилювати персональну відповідальність державних службовців за порушення етичних норм, продовжувати впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення прозорості діяльності державних органів, притягувати до відповідальності високопосадовців, причетних до корупційних схем, забезпечити гідну оплату праці державних службовців для зниження рівня корупції, залучати громадськість до активної участі в контролі за діяльністю державних органів.

Загалом, Україна рухається в правильному напрямку, але для досягнення значних результатів необхідно постійно працювати над удосконаленням існуючих механізмів та розробкою нових підходів. Одним з таких підходів, є політична воля, яка є необхідною для реформ.

Політична воля – це, мабуть, один з найважливіших факторів, який визначає успіх або невдачу будь-яких реформ, особливо в таких складних сферах, як боротьба з корупцією та підвищення рівня етики в державній службі.

Реформи часто передбачають руйнування старих систем і створення

нових. Це процес болісний і часто супроводжується опором з боку тих, хто отримує вигоду від існуючого стану речей. Політична воля забезпечує необхідну рішучість для подолання цього опору. Також, реформи часто вимагають прийняття непопулярних рішень, які можуть мати негативні наслідки в короткостроковій перспективі. Політична воля дозволяє лідерам приймати такі рішення, не боячись втратити електоральні рейтинги. Політики, які відстоюють реформи, часто стикаються з тиском з боку лобістів, корупціонерів та інших зацікавлених сторін. Політична воля допомагає їм протистояти цьому тиску. Справжні реформи вимагають системних змін, які виходять за рамки одного політичного циклу. Політична воля забезпечує послідовність у проведенні реформ, навіть якщо змінюється політична кон'юнктура.

Політичні лідери чітко заявляють про свою підтримку реформ і готовність до проведення необхідних змін, приймаються закони та підзаконні акти, які створюють правові умови для проведення реформ, створюються нові інституції або реформуються існуючі для забезпечення ефективної реалізації реформ, на ключові посади призначаються професіонали, які поділяють цінності реформ, політики активно комунікують з громадськістю, пояснюючи необхідність реформ та їхні очікувані результати.

Політична воля є не єдиним фактором, який впливає на успішність реформ в державному секторі та підвищення рівня етики серед публічних службовців. Існує цілий комплекс взаємопов'язаних чинників, які можуть як сприяти, так і перешкоджати досягненню бажаних результатів.

Є низка зовнішніх та внутрішніх факторів, які сприяють створенню реформ. Тиск міжнародних організацій та донорських країн може спонукати уряд до проведення реформ. Водночас, ефективне міжнародне співробітництво може забезпечити необхідні ресурси та експертизу. Економічна криза або, навпаки, стійке зростання можуть вплинути на пріоритети уряду та можливості для проведення реформ. Рівень довіри громадян до влади, їхня готовність підтримувати зміни та активність у

громадському контролю можуть значно вплинути на успішність реформ.

Ефективність правової системи, незалежність суддів, якість законодавства – все це впливає на можливості боротьби з корупцією та забезпечення верховенства права. Активні громадські організації можуть сприяти моніторингу діяльності державних органів, викриттю корупційних схем та лобіюванню інтересів громадян. Наявність кваліфікованих кадрів в органах державної влади є важливою умовою для успішної реалізації реформ. Вкорінені в державній службі традиції, цінності та норми поведінки можуть як сприяти, так і перешкоджати змінам. Рівень заробітної плати та соціальні гарантії для державних службовців можуть вплинути на їхню лояльність та мотивацію до чесної роботи.

Ці фактори взаємодіють між собою складним чином. Наприклад, високий рівень політичної волі може бути неефективним без належної підготовки кадрів та створення ефективних інституцій. А сильний громадянське суспільство може посилити тиск на владу, спонукаючи її до проведення реформ.

Ще одним шляхом для удосконалення етики поведінки публічних службовців є міжнародна технічна допомога.

Міжнародна технічна допомога – це потужний інструмент для розвитку країн, зокрема, для покращення управління державними справами та боротьби з корупцією. Однак, як і будь-який інший інструмент, вона має свої переваги та ризики.

Залучення додаткових фінансових ресурсів, які можуть бути використані для фінансування реформ, проектів та програм. Доступ до міжнародних експертів та кращих практик з різних країн, що дозволяє пришвидшити процес реформ та уникнути деяких помилок. Передача нових технологій та знань, що сприяє модернізації державних інституцій та підвищенню їх ефективності. Підтримка міжнародних організацій може підвищити легітимність реформ в очах громадськості та політичних еліт. Співпраця з міжнародними організаціями сприяє інтеграції країни у світову

спільноту та зміцненню її міжнародних позицій.

Але необхідно розуміти, що зловживати міжнародною технічною допомогою може сформувати наступні ризики. Занадто велика залежність від зовнішньої допомоги може послабити внутрішні стимули до реформ та розвитку. Існує ризик, що умови надання допомоги будуть диктувати зовнішні донори, що може обмежити суверенітет країни. Кошти міжнародної допомоги можуть бути розтрачені або використані неефективно через корупцію або низьку якість управління. Намагання підлаштуватися під стандарти донорів може призвести до ігнорування національних особливостей та потреб. Надання допомоги може бути мотивовано політичними міркуваннями донорів, а не реальними потребами країни-реципієнта.

Тому, необхідно мінімізувати ризики та максимізувати переваги, тим самим, забезпечити максимальну прозорість використання коштів міжнародної допомоги та підзвітність перед громадськістю, залучати до процесу розробки та реалізації проектів місцевих експертів та зацікавлені сторони, залучати громадські організації до моніторингу використання коштів та оцінки ефективності проектів, інвестувати в розвиток національних інституцій, які зможуть самостійно забезпечувати реалізацію реформ після завершення міжнародних проектів, не покладатися на одне джерело фінансування, а шукати різноманітних партнерів.

Міжнародна технічна допомога може бути потужним інструментом для розвитку, але її ефективність залежить від того, як вона використовується. Для того, щоб мінімізувати ризики та максимізувати переваги, необхідно забезпечити прозорість, підзвітність та активну участь громадськості у процесі.

Традиційні методи підвищення етики серед державних службовців часто включають навчання, кодекси поведінки та посилення контролю. Однак, для досягнення більш глибоких і стійких змін, варто розглянути нестандартні підходи.

Громадські ради при органах влади, залучення громадян до прийняття

рішень та контролю за діяльністю чиновників.

"Міста, дружні до етики", створення мережі міст, які активно працюють над підвищенням етичних стандартів у місцевому самоврядуванні.

Хакатони з етики, організація конкурсів серед програмістів та дизайнерів для розробки інноваційних рішень для підвищення прозорості та підзвітності.

Блокчейн для прозорості, використання технології блокчейн для створення незалежних та прозорих реєстрів, наприклад, для реєстрації майна або державних закупівель.

Цифрові платформи для звітності, створення зручних онлайн-платформ для звітності громадян про корупцію та порушення етичних норм.

Ментальне здоров'я та етика, впровадження програм з розвитку емоційного інтелекту та управління стресом, що сприяє прийняттю більш зважених рішень.

Етичні хакатони, організація змагань з розробки інноваційних рішень для підвищення етики в державному секторі.

Публічне визнання, відзначення та поширення інформації про державних службовців, які досягли успіхів у боротьбі з корупцією та підвищенні прозорості.

Менторські програми, створення мережі менторів серед досвідчених державних службовців, які можуть передавати свої знання та досвід молодим колегам.

Етичні кодекси, які "живуть", розробка кодексів етики, які не просто висять на стіні, а активно використовуються в повсякденній роботі.

Корпоративна культура етики, створення атмосфери, де етична поведінка є нормою і заохочується на всіх рівнях організації.

Включення етики в освітні програми, впровадження курсів з етики в навчальні програми для майбутніх державних службовців.

З огляду на розглянуті мною аспекти, можна зробити такі висновки щодо шляхів удосконалення етики поведінки публічних службовців.

Необхідно постійно оновлювати та вдосконалювати законодавчу базу, яка регламентує діяльність державних службовців. Особливу увагу слід приділити посиленню відповідальності за корупційні правопорушення та створенню ефективних механізмів контролю. Важливо створити ефективні антикорупційні інституції, забезпечити їхню незалежність та наділити необхідними повноваженнями.

Отже, незважаючи на виклики, є підстави для оптимізму. Зміни в суспільстві, розвиток технологій та зростання свідомості громадян створюють сприятливі умови для подолання корупції та побудови більш прозорої та ефективної держави.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного аналізу сутності поняття етики публічної служби та її генезису і розвитку можна зробити висновок, що етика публічної служби є основою для формування високих стандартів поведінки державних службовців, що повинні діяти в інтересах суспільства та дотримуватися принципів доброчесності, об'єктивності, відповідальності та справедливості. Генезис цього поняття простежується через історичний розвиток державного управління, де етичні норми поступово розвивалися, від античності до сучасних демократичних норм, орієнтуючись на забезпечення відкритості, підзвітності та прозорості в діяльності публічної влади. Варто відзначити, що етика публічної служби є важливим елементом у забезпеченні довіри громадян до державних інституцій. Вона служить основою для розвитку ефективного та справедливого державного управління, адже державні службовці повинні діяти не лише на основі законів, а й відповідно до моральних норм, що забезпечують рівність, справедливість і доступність державних послуг для всіх громадян. В умовах постійних змін у політичній, соціальній та економічній ситуації важливість етики тільки зростає, оскільки саме вона стає критерієм стабільності та впевненості громадян у діях влади.

Вивчення нормативно-правових основ етики поведінки публічних службовців показало, що важливими документами є кодекси етики, закони та інші нормативно-правові акти, які визначають стандарти поведінки службовців. Законодавчі ініціативи, як-от Закон України "Про запобігання корупції", закріплюють основні принципи, які повинні сприяти боротьбі з корупцією та підвищенню довіри до державних інститутів.

Дослідження етичних питань публічної служби під час воєнного стану показало, що в умовах екстремальних ситуацій важливим є баланс між необхідністю оперативних рішень та дотриманням етичних норм. Тиск обставин, корупційні ризики, інформаційні війни і виснаження ресурсів створюють додаткові виклики для публічних службовців, тому необхідно

забезпечити ефективний етичний контроль і підготовку в таких умовах. У цих умовах етичні норми стають не лише теоретичними орієнтирами, а й практичними інструментами для прийняття складних рішень, які мають вплив на життя громадян. Влада повинна не тільки дотримуватися етичних принципів, але й постійно адаптувати свої стратегії до мінливих умов, не піддаючись тиску з боку політичних чи економічних інтересів.

Охарактеризувавши імідж влади та етику публічної служби в умовах розвитку інноваційних технологій, можна стверджувати, що цифровізація створює нові можливості для підвищення прозорості державного управління, однак одночасно виникають нові виклики, такі як забезпечення конфіденційності, захист персональних даних та етичне використання технологій. Влада повинна активно впроваджувати цифрові інструменти, враховуючи етичні норми та забезпечуючи доступність послуг для всіх громадян. Тому впровадження технологій в державне управління має бути не лише ефективним, але й етичним, із забезпеченням максимального захисту прав громадян.

Зарубіжний досвід у питаннях етики публічної служби показав, що країни з розвиненими демократіями мають більш детальні і строго регульовані етичні кодекси, що сприяють високому рівню підзвітності, прозорості та професіоналізму. Однак навіть у цих країнах існують постійні виклики, пов'язані з корупцією, політичним тиском і культурними різницями. Зарубіжний досвід показує, що на високому рівні етичних стандартів державні служби в більшості випадків досягають кращих результатів у боротьбі з корупцією та у забезпеченні прозорості та підзвітності. Однак кожна країна повинна адаптувати етичні норми до своїх культурних та соціальних особливостей, оскільки рівень етичної зрілості суспільства безпосередньо впливає на ефективність цих норм.

Для підвищення рівня етичності публічних службовців різних рівнів необхідно запровадити системи регулярного навчання, підвищення кваліфікації, створення незалежних інститутів для контролю за дотриманням

етичних стандартів, а також забезпечення прозорості та підзвітності у прийнятті рішень. Крім того, важливим є впровадження ефективних механізмів зворотного зв'язку з громадянами та активне використання новітніх технологій для моніторингу етичних порушень та запобігання корупції.

З метою підвищення рівня етичності публічних службовців, слід запровадити системи оцінки етичної поведінки, створити умови для розвитку етичної культури через освіту та тренінги, а також забезпечити відповідальність за порушення етичних стандартів через незалежні інститути. Системний підхід до розробки та впровадження етичних норм, з урахуванням усіх нових викликів та потреб, сприятиме формуванню сильної, професійної та відповідальної публічної служби, здатної ефективно реагувати на потреби громадян і сприяти розвитку країни в умовах сучасних глобальних змін.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Актуальні моральні норми поведінки у ОАЕ | Етика сьогодні
2. Антонова О. В. Стратегічна компетентність державних службовців : монографія / О. В. Антонова. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 340 с
3. Антонова О. В. Формування стратегічної компетентності державних службовців України : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Антонова Ольга Валеріївна. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. – 40 с
4. Артеменко Н. Особливості мотивації персоналу на державній службі / Н. Артеменко // Аспекти публічного управління. – 2016. – Т. 4. – № 4 – 5. – С.37–47. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/585/572>
5. Бакуменко В. Д. Механізми імплементації політичних рішень в державному управлінні : монографія / В. Д. Бакуменко, О. М. Руденко, В.В.Туча. – Київ : АМУ, 2015. – 184 с.
6. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : монографія. – Київ : Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с
7. Баштанник В. В. Інституціоналізація правозахисної функції влади як напрям гуманізації публічного управління: досвід Європейського Союзу та Україна / Віталій Баштанник // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2011. – Вип. 1(8). – С. 3 – 11
8. Баштанник В. В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів : монографія / В. В. Баштанник. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 390 с.
9. Білинська М. М. Державне управління галузевими стандартами в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні : монографія / М. М. Білинська. – Київ : Вид-во НАДУ, 2004. – 246 с

10. Білінська М. М. Процедура оцінки впливів політичних рішень на стан суспільного здоров'я / М. М. Білінська // Вісн. НАДУ. – 2006. – № 1. – С. 294 – 301.
11. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів / Т. Е. Василевська ; уклад. О. М. Руденко. – Київ : НАДУ, 2013. – 76 с
12. Василевська Т. Е. Особистісні виміри етики державного службовця : монографія / Т. Е. Василевська. – Київ, 2008. – 336 с
13. Василевська Т. Е. Професійна етика як складова професіоналізму державного службовця / Т. Е. Василевська // Зб. наук. пр. НАДУ. – 2005. – Вип. 2. – С. 111 – 120.
14. Воронько Л. О. Теоретико-організаційні основи культури праці державних службовців України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03 / Воронько Л. О. – Київ, 2004. – 19 с.
15. Газарян С. В. Професіоналізація служби в органах місцевого самоврядування: зміст, форми та методи : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Газарян Світлана Вікторівна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2011. – 36 с.
16. Газарян С. В. Теоретико-методологічний зміст професіоналізації служби в органах місцевого самоврядування : монографія / С. В. Газарян. – Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ, 2010. – 268 с.
17. Коваль Г. В. Професійна соціалізація державних службовців в умовах реформування державної служби в Україні / Г. В. Коваль // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. – С. 1 – 11. – URL : http://el-zbirndu.at.ua/2015_2/5.pdf
18. Козловський В. О. Морально-психологічний потенціал державних службовців (організаційно-управлінський аспект) : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03 / Козловський Володимир Олександрович ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2005. – 20 с.

19. Морально-етичні засади розвитку державної служби України: європейський та вітчизняний досвід : монографія / С. М. Серьогін, О. В. Антонова, І. І. Хожило [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2007. – 272 с
20. Нинюк М. А. Моральна культура державних службовців: сутність, стан та особливості формування : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Нинюк Марія Антонівна ; Українська акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2000. – 20 с
21. Норвегія в фактах та цифрах 2012 [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ Норвегії. – Режим доступу: http://www.ssb.no/english/subjects/00/minifakta_en/ru/mf2012-eng-web.pdf
22. Олешко О. М. Управління конфліктами інтересів у професійній діяльності державних службовців : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03 / Олешко О. М. – Дніпро, 2018. – 257 с.
23. Петренко О. С. Формування інтегрованого інституту публічної служби в Україні : автореф. дис. ... к. держ. упр. : 25.00.03 / О. С. Петренко ; ДРІДУ НАДУ. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2008. – 20 с
24. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 30.06.2024 р. URL: Про державну службу | від 10.12.2015 № 889-VIII
25. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 08.11.2024 р. URL: Про запобігання корупції | від 14.10.2014 № 1700-VII
26. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ від 05.08.2016 р. № 158. Дата оновлення від: 11.04.2023 р. URL: Про затвердження Загальних прави... | від 05.08.2016 № 158
27. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо визначення завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади державної

служби категорій «Б» і «В», моніторингу їх виконання та перегляду : Наказ Національного агентства з питань державної служби від 20 листоп. 2020 р. № 217-20. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0084859-18>

28. Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серп. 2017 р. № 640. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/640-2017-%D0%BF>

29. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : закон України від 23 верес. 1997 р. № 539/97-ВР. – URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.

30. Про службу в органах місцевого самоврядування : проект Закону. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66592.

31. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія / М. І. Рудакевич. – Тернопіль : Вид-во АСТОН, 2007. – 400 с.

32. Сорокіна Н. Г. Морально-етичні основи публічної служби в умовах трансформації влади в Україні : моногр. – Дніпро : ГРАНІ, 2020. – 224 с

33. Тимків В. М. Понятійні аспекти становлення публічної служби в Україні / В. Тимків // Публ. упр.: теорія і практика. – 2012. – № 1. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book>

34. Хриков Є. М. Етична система публічної служби України / Є. М. Хриков // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2020. – № 3. – URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1593>

35. ASPA (2020). Code of Ethic. Retrieved from <https://www.aspanet.org/ASPA/Codeof-Ethics/Code-of-Ethics.aspx>

36. Book_Review_Daniel_A_Bell_The_China_Model_Political_Meritocracy_and_the_Limits_of_Democracy<https://www.researchgate.net/publication/309026054>

37. Castaldo, S. (2002). Meanings of Trust: a Meta Analysis of Trust Definitions: Paper presented at Second Euram Conference. Stockholm
38. Innovation and Skills in Finland 2021–2027 - Ministry of Economic Affairs and Employment
39. Ministry of Science and ICT in South Korea Notice - 과학기술정보통신부
40. Published by the Ministry of Digital Development and Information October 2024 in Singapore Smart Nation 2.0 Report
41. Review_of_The_China_model_political_meritocracy_and_the_limits_of_democracy <http://www.academia.edu/30107606/>
42. Tallinn Digital Summit 2024: Україна та Естонія створюють цифрове майбутнє разом - Урядовий Кур'єр - газета центральних органів влади України онлайн;
43. The official site of Understanding Civil Cervice (2019). Civil Cervice Ethics, available at: <https://www.civilservant.org.uk/ethics-homepage.html> (399)
44. Thomson, Dworkin (eds.). (1968). Ethics. New York, 27 – 47.